

”Den ideella aktörens potential”

En kvalitativ studie om volontärarbetares perspektiv på att förebygga problem bland unga.

Av: Emma Wärf

Handledare: Baharan Kazemi

Södertörns högskola | Institutionen för samhällsvetenskaper

Kandidatuppsats 15 hp

Socialt arbete | Vårterminen 2023

Socionomprogrammet med storstadsprofil

SÖDERTÖRNS HÖGSKOLA | STOCKHOLM
sh.se

Abstract

The purpose of this study is to investigate in what ways volunteers at local youth empowerment organizations can contribute to the prevention of adversity and intimate partner violence among youths, as well as their perception of the needs of their target group. Another aim is to discuss the possibilities of cooperation between different agents working to support adolescents, which includes volunteers, schools, parents and other adults. This subject is relevant for social work as organizations in the nonprofit sector can be established as producers of welfare services. The investigation is conducted through qualitative thematic analyses of interviews with four volunteers from two different organizations, and the analysis is presented in three themes. The theoretical perspectives applied are *street-level bureaucracy*, *ecological system theory*, *stigma*, and *gender theory*. The empirical body describes both opportunities and limitations of the preventative work, and the result implies that no single agent has enough resources to decrease adolescents' social vulnerability by their own means. Therefore, the possibility of cooperation between agents in various levels of the ecological system is discussed. The conclusion of this study is that all agencies need to contribute to create more effective prevention and support measures to reduce youth adversity and intimate partner violence, and volunteers can play a key role in this work.

Key words: prevention work, support measures, voluntary organization, youth empowerment, youth adversity, intimate partner violence

Förord

Inledningsvis vill jag tacka alla volontärer som tagit sig tid för att medverka i min studie, för utan er hade min uppsats inte kunnat genomföras. Ert engagemang i samhället är otroligt viktigt och det har varit lärorikt att få ta del av era reflektioner och erfarenheter. Sedan vill jag rikta ett stort tack till min handledare Baharan Kazemi för ditt bemötande och dina kloka perspektiv. Från första början uppmuntrade du min nyfikenhet, litade på min förmåga, och gav mig stor frihet under skrivandeprocessen. Det har betytt mycket för mig att få göra den här uppsatsen till min egen. Avslutningsvis vill jag också tacka mina närstående som har stöttat och uppmuntrat mig under arbetets gång och kommit med värdefull feedback.

Innehållsförteckning

1. Inledning	6
1.1 Problemformulering.....	7
1.2 Syfte och frågeställningar	8
1.3 Avgränsningar	8
1.4 Begreppsförklaringar	9
2. Bakgrund.....	10
2.1 Ungdomsåren.....	10
2.2 Den ideella sektorn och volontärarbete	10
2.3 Ungdomsjournernas utveckling och arbetssätt	11
3. Tidigare forskning	13
3.1 Våld i ungas nära relationer	13
3.2 Förebyggande arbete och stödinsatser för unga	13
4. Teori.....	16
4.1 Val av teorier.....	16
4.2 Genusteori.....	16
4.3 Stigma.....	17
4.4 Utvecklingsekologisk systemteori.....	17
4.5 Gräsrotsbyråkrati och handlingsutrymme	18
5. Metod.....	20
5.1 Förförståelse	20
5.2 Metodval.....	21
5.3 Urval	21
5.4 Genomförande av intervjuer	22
5.5 Analysprocessen och bearbetning av data	23
5.6 Etiska överväganden.....	24
5.7 Metoddiskussion.....	24
6. Resultat och analys.....	26
6.1 Volontärarbetets ramar.....	26
6.1.1 Volontärens unika position och möjligheter.....	26
6.1.2 Begränsningar i volontärrollen	28
6.1.3 Begränsningar i jourernas verksamhet.....	29
6.2 Volontärernas förståelse av målgruppen.....	30
6.2.1 Vanliga samtalsämnen och orsaker till kontakt.....	31

6.2.2 Målgruppens inställning, önskemål och behov	32
6.3 Prevention och lösningar	34
6.3.1 Skolans roll	35
6.3.2 Föräldrars och andra vuxnas roller.....	36
6.3.3 Samarbete och samverkan.....	37
7. Diskussion	40
8. Slutsats.....	43
9. Referenser	45
9.1 Digitala källor	45
9.2 Forskningsartiklar	46
9.3 Litteratur	48
9.4 Lagrum.....	51
Bilagor	52
Bilaga 1. Informationsmejl till ungdomsjourer	52
Bilaga 2. Informationsbrev	53
Bilaga 3. Intervjuguide	54
Bilaga 4. Samtyckesblankett.....	55

1. Inledning

Tonåren är en tid i livet då det sker många förändringar. Det kan delvis innebära nya positiva upplevelser, större frihet och självständighet, men likväl vara en osäker och sårbar period.

Ungdomar kan ställas inför svåra situationer och uppleva problem som har en negativ effekt på deras välmående och mentala hälsa, och särskilt utsatta är de med minskat förtroende för vuxenvärlden, bristande stöd i sin omgivning, och en tveksamhet till att söka stöd (Øverlien 2021, s. 68-69).

Ungas mående existerar inte i ett vakuum och hela samhället har ett ansvar att stötta dem. Det inkluderar en mångfald av aktörer, som bland annat skolan, föräldrarna och andra vuxna som möter ungdomar (Noonan & Charles 2009, s. 1103; Korkmaz, Øverlien & Lagerlöf 2022, s. 548-549). När föräldrar undviker att prata med sina barn om ämnen som blir mer närvarande under ungdomsåren, såsom mental hälsa, social press, relationer, sex och samtycke, får undervisningen i skolan en avgörande roll. Enligt rapporten *Våld i ungas parrelationer* från Brå (2021) har däremot lärarnas kunskap om sådana områden varit otillräcklig för att fånga upp och förebygga ungas problem och förekomsten av exempelvis våld i ungas nära relationer (Sellgren Karlsson & Westfelt 2021, s. 91). Skolverket införde en ändring i läroplanen under höstterminen 2022 i en satsning att stärka sexualundervisningen och tydligare omfatta frågor om relationer, makt, våld och samtycke (Skolverket 2023). Förändringen motiverades med faktumet att våldsam pornografi blir allt mer lättillgänglig för yngre barn, och i dagens forskning finns det en konsensus om att ungas konsumtion av våldsam pornografi har ett samband med våldsamt sex (Motion 2022/23:1467; SVT 2023; Richardson 2019, s. 9-10; Rostad et al. 2019, s. 2144-2145; Lillie 2017, s. 66). Med en hänvisning till Samtyckeslagen (SFS 1962:700) går det att förstå hur kunskapen är nödvändig för att unga ska kunna utforska sin sexualitet och lust utan att skada andra (Motion 2022/23:1467). Det är skolans ansvar att främja barnens utveckling och deras rätt att växa upp fria från sexuella övergrepp, våld och trakasserier.

Rapporten från Brå (2021) påvisar att unga personer idag har svårt att veta var de ska vända sig för att prata om sina upplevelser och funderingar kring bland annat relationer och sex (Sellgren Karlsson & Westfelt 2021, s. 99-100). Exempelvis vittnar de medverkande ungdomarna i programmet *Uppdrag granskning: Hårt sex* om det sexuella våldet som idag har blivit vanligt förekommande i deras liv, och som genomsyrar både relationerna och pornografin (SVT 2023). En undersökning från Folkhälsomyndigheten kartlägger dagens förutsättningar för god sexuell hälsa bland unga personer i Sverige. Resultatet visar att dessa

förutsättningar är ojämlika mellan tjejer och killar, och pekar på att tjejer i större utsträckning upplever utsatthet kopplat till sexuellt våld och trakasserier (Folkhälsomyndigheten 2017, s. 88). Detta är något som barnmorskan Katarina Svensson Flood bekräftar i artikeln “Barnmorskans larm: Unga pressas till hårt sex” där hon beskriver att många ungdomar hon möter i sitt arbete, framför allt unga tjejer, känner sig pressade till att ställa upp på hårt sex som orsakar smärtor och skador (Erlandsson 2020). Organisationen RFSU kritiserar dock bilden av ungas relationer som bland annat Uppdrag Granskning lägger fram, eftersom det förekommer ett stort fokus på risker och negativa konsekvenser, och menar att vuxna inte får fastna i dessa tankegångar och bli fördömande av unga personers verklighet. Det är viktigt att prata med ungdomar om deras funderingar kring sex, samtycke, och relationer, för att bidra till ökad kunskap om lust, frivillighet och njutning (RFSU 2023). Samtidigt berättar unga att de inte vågar ta dessa diskussioner med sina familjemedlemmar på grund av skam och en rädsla för att bli dömd eller inte tas på allvar. De vågar inte heller öppna sig för personal inom skolan eller professionella på sociala myndigheter, eftersom de kan besluta om påföljder, göra en orosanmälan eller larma föräldrarna (Sellgren Karlsson & Westfelt 2021, s. 99-100). Det behövs fler stödinsatser som kan fungera likt en medelväg, dit unga kan vända sig för att prata med en vuxen utan att oroa sig för konsekvenser och att fler i deras omgivning ska få kännedom om deras situation (Sellgren Karlsson & Westfelt 2021, s. 99-100; Durlak et al. 2007, s. 271; Banyard & Cross 2008, s. 1010).

1.1 Problemformulering

Enligt Folkhälsomyndigheten (2017) är skolan, ungdomsmottagningar, hälso- och sjukvården samt socialtjänsten möjliga arenor för att utveckla förebyggande insatser och minska utsatthet och relationsvåld bland unga (Folkhälsomyndigheten 2017, s. 98). Därtill visar forskning att anonymt, individbaserat stöd är användbart för ungdomar som söker hjälp för bland annat upplevelser av våld (Korkmaz & Øverlien 2023, s. 55-56). Av den anledningen är det intressant att undersöka ytterligare en aktör som kan erbjuda stöd kring dessa ämnen och förebygga problem bland ungdomar: Nämligen ungdomsjourer. De utgör en viktig roll i att öka ungdomars kunskap och erbjuda stödinsatser till dem (Korkmaz & Øverlien 2023, s. 55-56). Inom dessa organisationer får unga möjlighet att prata med en utomstående vuxen som har grundläggande utbildning och kompetens i frågor som berör normer, relationer, sexualitet, mental hälsa och samtycke. Volontärarbetare på jourer har ingen anmälningsplikt, och stödsökande kan vända sig till de flesta jourer anonymt (Kunosson 2019, s. 361-362). Dessa

förutsättningar skapar en unik position för volontärer, som till skillnad från stödinsatser på institutionell- och statlig nivå kan skapa större trygghet och bättre möjligheter för ungdomar att få nödvändig kunskap och stöd.

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med denna studie är att undersöka volontärarbetares perspektiv kring vad som är unikt i rollen som volontär, deras förståelse för målgruppen, samt vad ungdomsjourerna kan bidra med som skiljer sig från andra platser där unga kan söka stöd. Det kommer även att föras en diskussion om hur olika aktörer kan fånga upp målgruppens behov och komplettera varandra för att möjliggöra ett mer effektivt preventionsarbete, och således minska utsattheten bland unga. Utifrån syftet har följande frågeställningar formulerats:

- Hur beskriver volontärerna sin roll och ungdomsjourernas verksamhet?
- Vad är volontärernas uppfattning om målgruppens behov och stödinsatserna som finns tillgängliga för dem?
- Hur beskriver volontärerna preventionsarbetet som är inriktat på att minska problem bland ungdomar?

1.3 Avgränsningar

Denna uppsats utgår från två ungdomsjourer i en storstadsregion som arbetar med en målgrupp av ungdomar mellan åldrarna 10-25 år. Utifrån uppsatsens syfte har jag valt att fokusera på ungdomsjourer och enbart volontärarbetarnas perspektiv eftersom det är erfarenheten av frivilligarbetet med unga som ska undersökas. Uppsatsens ursprungliga fokus var förebyggande arbete av våld i ungas nära relationer, men i empirin förekommer också beskrivningar av arbete med annan problematik såsom mental ohälsa, ensamhet, och social press. Uppsatsen kommer däremot inte att fördjupa alla dessa utgångspunkter för volontärarbetet, eftersom det inte finns utrymme för att inkludera en mångfald av specifika problembilder.

1.4 Begreppsförklaringar

Uppsatsens definition av “ungdom” följer indelningen som avser att ungdomsåren inträffar mellan 12-20 år (Hwang & Nilsson 2019, s. 15; Tetzchner 2016, s. 674). Begreppet “barn” syftar till personer som juridiskt sett inte är vuxna, alltså under 18 år. Uttrycket “unga personer” hänvisar till både barn och ungdomar på ett mer övergripande sätt. “Tjejer” och “killar” är en könsspecifik beskrivning av ungdomar.

Deltagarna inom ramen för denna studie hänvisar jag till som “volontärer” och “volontärbetare” och avser enbart de individer som oavlönat engagerar sig i ideella verksamheter. I resultatkapitlet förekommer också begreppen “respondent”, “intervjuperson”, och “informant” för att beskriva studiens deltagare. I beskrivningar av de jourer som volontärerna är verksamma inom kommer jag inte att precisera jourens inriktning (som exempelvis tjejjour, transjour, queerjour) utan enbart använda den allmänna benämningen “ungdomsjour” eftersom alla verksamheter riktar sig åt en ung målgrupp.

“Utåtriktad verksamhet” beskriver den del av ungdomsjourerna som arbetar med opinionsbildning och kunskapshöjande insatser. “Workshop” innebär interaktiv undervisning som volontärerna genomför på skolor. “Stödchatt” och “stödjour” är två benämningar på ungdomsjourernas stödfunktion i form av anonymt stöd via verksamhetens hemsida.

Vidare avser “samtycke” sexuella interaktioner som båda parterna frivilligt har gått med på, och utgår från definitionen enligt samtyckeslagen. “Nära relationer” är ett begrepp som kan beskriva en människas viktigaste sociala kontakter, men även relationer av romantisk eller sexuell karaktär.

2. Bakgrund

2.1 Ungdomsåren

Ungdomsåren definieras av flera forskare som en övergångsfas från barn till vuxen, som inträffar ungefär mellan åldrarna 12-20 år (Hwang & Nilsson 2019, s. 15; Tetzchner 2016, s. 657, 674). Ett ideal för ungdomsåren är att de ska stå för något övervägande positivt och spännande för individen, och generera nya uttryck för drömmar, framtid, kroppslighet och utforskandet av sin sexualitet. Samtidigt finns det unga som upplever denna period som något kravfyllt, osäkert, och sårbart; de drabbas av psykisk ohälsa, mår dåligt och utvecklar en negativ självkänsla (Johansson 2020, s. 75; Øverlien 2021, s. 68).

Under denna tidsperiod är identitetsskapandet en viktig del av ungdomens utveckling, och samtidigt som individen har stora möjligheter att konstruera sin identitet så begränsas friheten av vissa skärningspunkter mellan aktör och struktur, såsom klass, ålder, och kön (Johansson 2020, s. 73-74). Identitetsskapandet kan ske både individuellt och kollektivt, och med hjälp av digitala forum (Johansson 2020, s. 71-72). När identiteten utvecklas kollektivt kan tillhörighet i en grupp spela en väsentlig roll i identitetsskapandet, där en unik kultur utvecklas gemensamt med andra ungdomar (Johansson 2020, s. 74-76). I samband med detta kan vännerna få ett större inflytande och bli viktigare för individen, särskilt när gruppens acceptans och att passa in blir avgörande för självbilden. Det är vanligt att det uppstår motstånd när gränserna för vad som anses vara "normalt" och "onormalt" förflyttas, inte minst i samband med generationskonflikter då en del vuxna upplever ungas handlingar som provocativa och vill återställa ordningen baserat på de egna idealen (Johansson 2020, s. 73). Detta kan förklara varför konflikter mellan föräldrarna och ungdomar ökar i denna ålder, och att närheten mellan dem minskar (Tetzchner 2016, s. 667-668, 670-671).

2.2 Den ideella sektorn och volontärarbete

Den grundläggande förutsättningen för civilsamhället är frivilliga medborgares initiativ och deltagande. Centralt är även tanken om att bygga upp en "tredje sektor" som möjliggör arbete med de frågor som marknaden och staten inte har något intresse för eller har misslyckats med att göra (Tribell 2013, s. 277). Civilsamhället kan beskrivas som en arena för medborgares engagemang som är fränskild staten och inkluderar bland annat ideella föreningar, sociala rörelser, och aktivistiska grupper som arbetar inom olika politiska områden (Johansson, Nordfeldt & Johansson 2015, s. 334-335). En civilsamhällesorganisation kännetecknas av att

den är självstyrande, formell, privat och icke-vinstdrivande, och ofta är den delvis beroende av finansiering från den offentliga sfären vilket kan komplicera förutsättningarna att till fullo styras av sina egna idéer (Kunosson 2019, s. 360; Johansson, Nordfeldt & Johansson 2015, s. 335). En ideell verksamhet (också kallad idéburen organisation eller frivilligorganisation) grundas utanför den statliga sfären och näringslivet, vilket innebär att människor frivilligt organiserar sig kring en gemensam idé. Ofta har de som engagerar sig i verksamheten stort intresse och kunskap om det aktuella området, och kan därför komplettera de offentliga institutionerna som arbetar med samma frågor, men på ett annat sätt (Kunosson 2019, s. 357-358). Idag finns det en strävan efter att skapa ett mer målinriktat samarbete mellan kommuner och ideella organisationer, med syftet att frivilligarbetare kan öka handlingsutrymmet för de lokala organisationerna och föreningarna (Henriksen 2013, s. 66-68). Därför blir dessa organisationer i större utsträckning verksamma som alternativa välfärdsproducenter, vilket betyder att de agerar som människobehandlande organisationer. Anledningen till detta är att Sveriges regering i början av 2000-talet uttryckte ett behov av fler ideella organisationer för att skapa ett "välfärdssamhälle" istället för en "välfärdsstat" (Johansson, Nordfeldt & Johansson 2015, s. 342). En annan förklaring till denna satsning är att minska barriärerna mellan stat, marknad, och civilsamhälle (Henriksen 2013, s. 66-68).

Även om staten och civilsamhället kan samverka och komplettera varandra är civilsamhället samtidigt ett konkurrerande system med egenskaper som skiljer sig från staten (Steen 2013, s. 281). Staten är en institution som reglerar och begränsar civilsamhället genom byråkrati, vilket de verksamma inom civilsamhället måste förhålla sig till (Tribell 2013, s. 272). Om potentialen i den ideella sektorn uppmärksammades i samhället skulle det frivilliga arbetet kunna stärkas, vilket innebär att marknaden, staten och kommunerna behöver erkänna sina begränsningar och lämna utrymme för de aktörer som kan vara mer lämpade att arbeta med vissa frågor (Tribell 2013, s. 273). Frivilliga inom civilsamhället möter människor i en mer likvärdig relation, vilket inte är möjligt i statliga och kommunala verksamheter. Genom att minska statens byråkrati och vinstdrivande ideologier kan det relationella arbetet inom civilsamhället stärkas (Steen 2013, s. 292-293).

2.3 Ungdomsjourernas utveckling och arbetssätt

Sverige har en stark tradition av folkrörelser, vilka generellt har arbetat i dialog med staten, men under 1970-talet blev de sociala rörelserna mer utmanande och ifrågasättande av staten (Kunosson 2019, s. 358-359; Moser Hällén 2021a, s. 41). Kvinnor organiserade sig både

politiskt och socialt under denna tidsperiod, och startade en kvinnorörelse för att uppmärksamma frågorna kring kvinnors rättigheter och kroppsliga integritet. I samband med denna rörelse grundades de första kvinnojourerna för våldsutsatta kvinnor i slutet av 1970-talet (Bergenheim 2005, s. 244-245; Moser Hällén 2021a, s. 41). Idéerna som förenade kvinnojourerna byggde på systerskap, kollektiva erfarenheter, och utbytet mellan kvinnor som ett verktyg för att synliggöra det könade våldet och skapa förändring (Kunosson 2019, s. 359-360). Kvinnojourerna arbetar idag utifrån tre områden: Råd och stöd till våldsutsatta, skyddat boende, och opinionsbildning (Kunosson 2019, s. 363-365).

Ur kvinnojoursrörelsen uppstod sedan tjejjourerna. Dessa bedrivs på liknande sätt men riktar sig framför allt till en yngre målgrupp, ungefär mellan åldrarna 10-20 år, och erbjuder stöd för mer varierade problem och behov. De flesta tjejjourerna har stödtelefon, mejl och chatt, och vanliga samtalsämnen i stödverksamheten kan handla om puberteten och kroppen, ätstörningar, missbruk, psykisk ohälsa och relationsfrågor. Arbetet som bedrivs i tjejjourerna är i många fall förebyggande för att stärka flickors och tjejers självkänsla och plats i samhället (Kunosson 2019, s. 364). Idag finns det dessutom ett tiotal ungdomsjourer, dit unga kan vända sig oavsett kön, och sedan 2016 även några trans- och queerjourer (Kunosson 2019, s. 364).

3. Tidigare forskning

3.1 Våld i ungas nära relationer

I jämförelse med forskning om våld i vuxnas nära relationer är forskning om ungas relationer begränsad, och i synnerhet är utbudet av svenska studier om fenomenet mycket litet (Øverlien 2021, s. 69-70). En stor del av den internationella forskningen om våld i ungas nära relationer behandlar de orsaker som kan leda till partnervåld, samt likheter och skillnader mellan ungdomars och vuxnas upplevelser av relationsvåld. Ungas sätt att förklara sina upplevelser av våld liknar i stort vuxnas, och mönster av våld, rädsla, skam, kontroll och motstånd i forskningen om våld i ungas nära relationer går att återfinna i forskningen om våld i vuxnas nära relationer. Detta tyder på att upplevelserna av relationsvåld överskrider olika åldersgrupper (Øverlien, Hellevik & Korkmaz 2020, s. 807; Simmons, Wiklund & Ludvigsson 2022, s. 2; Gottzén & Korkmaz 2013, s. 24; Boethius, Åkerström & Hydén 2022, s. 7-9). Men samtidigt som det finns vissa gemensamma drag är det viktigt att uppmärksamma ungdomars unika position i jämförelse med vuxna som har upplevt våld i nära relationer (Dosil, Jaureguizar, Bernaras & Juliana 2020, s. 3, 14).

Ett problem som kan uppstå gällande våld i ungas nära relationer är att ungdomarna själva inte identifierar sina upplevelser som våld, eller inte inser allvaret i det de utsatts för (Weisz & Black 2009, s. 13). Framför allt kan upplevelser av sexuellt våld vara svåra att definiera och prata om, och en del våldsamma beteenden kan istället förklaras som uttryck för att partnern är passionerad eller avundsjuk (Weisz & Black 2009, s. 13; Sinisalo & Moser Hällén 2018a, s. 37). Annan forskning påpekar en problematik i sambandet mellan våldsamma sexuella bilder och sexuellt aggressiva beteenden. Särskilt mottagliga är unga killar som exponeras för våldsam pornografi tidigare och mer frekvent än andra grupper. Det ökar risken för att både utöva och utsättas för relationsvåld som ung (Rostad 2019; Lillie 2017, s. 62, 65). Detta fenomen förklaras med stöd i "the sexual script theory", vilket avser att målgruppen som konsumerar våldsam pornografi internaliserar normerna som representeras i pornografien och sedan återskapar handlingarna i sina egna sexuella relationer (Harsey 2021, s. 13-14; Richardson 2019, s. 9-10; Rostad et al. 2019, s. 2144-2145; Lillie 2017, s. 66).

3.2 Förebyggande arbete och stödinsatser för unga

Enligt tidigare forskning utspelar sig ungas relationsvåld inte bara "bakom stängda dörrar" utan även på platser som vuxna har tillgång till. Därför borde ansvaret för att förebygga relationsvåld inte läggas på ungdomarna själva, utan på samhället, skolan, föräldrarna och

andra vuxna (Noonan & Charles 2009, s. 1103; Korkmaz, Øverlien & Lagerlöf 2022, s. 548-549). I ett flertal studier undersöks prevention av ungas relationsvåld i form av socialt stöd, sexualundervisning och utbildning, men enbart en studie diskuterar det stöd som erbjuds på ungdomsjourer och effekterna av volontärarbete i Sverige (Korkmaz & Øverlien 2023).

Ungdomar har ett behov av socialt stöd från aktörer inom fler nivåer av det utvecklingssekologiska systemet, det vill säga, mikro-, meso-, exo-, och makronivå (Durlak et al. 2007, s. 271; Banyard & Cross 2008, s. 1010). Mikronivån utgörs av individen själv och dennes direkta relationer till exempelvis familjen, vänner och skolpersonal. Metoder som är effektiva för föräldrar som vill ge stöd till sina barn är att ha en empatisk inställning, att inte vara anklagande och att ta hänsyn till deras tankar, upplevelser och känslor (Preble, Black & Weisz 2018, s. 331). Ytterligare forskning undersöker föräldrars och skolans inverkan på ungdomars resiliens, det vill säga, förmågan till motstånd i samband med svåra upplevelser. Resultatet visar att reaktionerna från den sociala omgivningen, vilket inkluderar vänner, familj, skolpersonal, och andra vuxna, utgör grunden för individens egna reaktioner och i sin tur resiliensen (Korkmaz & Øverlien 2019).

Trots kännedom om tillgängliga stödinsatser finns det barriärer för unga att söka stöd för sina upplevelser av våld i nära relationer eller annan utsatthet. Bland annat anser ungdomarna att det är skamfyllt att erkänna att man befinner sig i en ohälsosam relation, och att det finns ett behov av mer individfokuserat, konfidentiellt stöd från professionella som har kunskap om problemet (Davies 2019, s. 490). Många ungdomar beskriver ett bristande förtroende till familjen och uttrycker en oro för negativa konsekvenser, som att bli dömd eller skämmas, om de berättar om våldet för sina föräldrar. Skolans roll kan vara en skyddsfaktor mot relationsvåld och beskrivs som relativt användbar såtillvida att ungdomen har utvecklat en stark relation till en lärare eller kurator, men annars är forskningen ifrågasättande av skolans möjligheter att hantera situationen (Gallopín & Leigh 2009, s. 18; Jankowiak et al. 2020, s. 10). Däremot har unga personer med upplevelser av relationsvåld en positiv inställning till att vända sig till en person som inte är en del av deras vardag. Detta skapar ett unikt tillfälle att diskutera situationen med öppenhet och en känsla av frihet, eftersom ungdomen inte är tvungen att träffa personen igen (Gallopín & Leigh 2009, s. 18; Weisz & Black 2009, s. 13). Ungdomar efterfrågar fler mötesplatser för att diskutera relationer, våld, samtycke, gränssättning, och vad det innebär att vara i ett förhållande. Trots att skolan delvis kan erbjuda sådana möjligheter har också den ideella sektorn en viktig funktion i att öka ungdomars kunskap, ge stöd, och skapa mer individbaserade diskussioner (Korkmaz & Øverlien 2023, s. 55-56).

Utifrån det aktuella kunskapsläget finns det ett forskningsbehov kring olika sätt att hantera ungas relationsvåld inom skolor och andra verksamheter som möter unga. Det finns för lite kunskap om olika former av preventionsarbete, utfallet av förebyggande insatser samt vilken typ av stöd de drabbade ungdomarna behöver (Korkmaz, Øverlien & Lagerlöf 2022; Korkmaz & Øverlien 2019). Det nuvarande fokuset för våldsprevention är att stärka prosociala attityder och ungdomars kunskap om relationsvåld, att uppmuntra till en kritisk analys av pornografi, samt att öka färdigheterna för kommunikation och problemlösning (Noonan & Charles 2009, s. 1102; Rostad et al. 2019, s. 2145). Inom forskningen om våldsförebyggande arbete är det avgörande att inkludera unga personer som faktiskt berörs av frågan, eftersom deras perspektiv på stöd och prevention kan skilja sig från vuxnas resonemang kring våldsutsatthet. Därför kan utbildning som stämmer överens med ungdomars perspektiv vara användbar för att förespråka självkänedom, sprida information om hälsosamma relationer, vikten av att söka hjälp samt användningen av så kallade copingstrategier (del Mar Pastor-Bravo, Vargas & Medina-Maldonado 2023, s. 13). På så sätt blir ungdomarna själva en aktör i bekämpningen av våld i ungas nära relationer (Korkmaz, Øverlien & Lagerlöf 2022, s. 548-549; Korkmaz & Øverlien 2019, s. 384).

4. Teori

4.1 Val av teorier

Teorierna som appliceras på empirin inom ramen för denna studie är genusteori, stigmabegreppet, utvecklingsekologisk systemteori, och Michael Lipskys gräsrotsbyråkrati. I analysen har genusteori funktionen att förklara hur en del av ungdomars problem kan uppstå till följd av patriarkala och förtryckande strukturer i samhället, som bland annat kommer till uttryck i sociala medier och pornografi vilket influerar deras identitetsskapande och relationer. Utifrån uppsatsens syfte att förstå de ideella ungdomsjourernas arbete med ungdomar kan den utvecklingsekologiska modellen användas för att illustrera de nivåer som olika stödinsatser och aktörer i samhället befinner sig på. Därtill används denna teori för att belysa ungdomars stödbehov utifrån en mångfald av arenor som kan komplettera varandra. Stigmabegreppet används för att förstå hur samhället kan uppfatta problem bland unga som ett stigma, vilket kan bli ett hinder för unga att prata om sina upplevelser och söka stöd.

4.2 Genusteori

Enligt genusforskare konstrueras genus i en social och kulturell kontext. Genus är den sociala aspekten av en människas könsidentitet, vilket utgör den könsroll en person träder in i vid interaktioner med andra människor och sin omgivning. Vanliga teman inom genusforskningen är "femininitet" och "maskulinitet", hur dessa kategorier skapas, formar vårt sätt att förstå världen, och även vilka konsekvenser det får (Fagerström & Nilson 2008, s. 7-8; Connell & Pearse 2015, s. 19-20). Föreställningarna om genus är så vanliga att de ibland betraktas som naturens ordning. Detta ger upphov till åsikter om vad som betraktas som "normala" beteenden för könen, oskrivna regler, och större sociala strukturer som påverkar människors beteenden (Connell & Pearse 2015, s. 18). Feministiskt inriktad genusteori menar att tankarna om femininitet och maskulinitet skapar en könsmaktsordning som genomsyrar samhället (Fagerström & Nilson 2008, s. 7, 9, 12). Könsmaktsordningen har sin grund i de interaktionsmönster som skapas mellan män och kvinnor, vilket börjar redan när små barn influeras av omgivningens idéer om normativa könsroller. Pojkar uppmuntras till att vara starka och initiativtagande, medan flickor uppfostras till det motsatta (Fagerström & Nilson 2008, s. 7-8; Connell & Pearse 2015, s. 141-142; Tetzchner 2016, s. 645). Kulturellt har våld därför blivit en könad process, som ger uttryck för manlighet, styrka och makt (Lundgren 2012, s. 20-21; Fagerström & Nilson 2008, s. 20).

4.3 Stigma

Enligt sociologen Erving Goffman hindras vissa människor från att uppfylla de identitetsnormer som värdesätts i samhället. Goffman menar att det delvis kan handla om fysiska attribut, men också att personens karaktär och identitet kan avvika från samhälleliga normer. På grund av dessa förutsättningar uppfattas individen negativt och blir stämplad av den sociala omgivningen som "avvikande", vilket Goffman beskriver som ett *stigma* (Goffman, Matz, Gundenäs & Persson 2020, s. 8-9). Stämplingens negativa konsekvenser förmedlar ett budskap om att vissa egenskaper är icke-önskvärda, och att människorna som besitter dem enbart bör presentera de sidorna av sig själva utan stigmat (Goffman, Matz, Gundenäs & Persson 2020, s. 30). Goffman menar att stigmatisering uppstår i det sociala samspelet och till viss grad påverkar alla människor oavsett deras normalitet, vilket sammanfattas i begreppet "de skamliga olikheternas dynamik" (Goffman, Matz, Gundenäs & Persson 2020, s. 16). Inom de sociala interaktionerna menar Goffman att stämplade individer anstränger sig för att dölja sina stigmatiserade attribut, med avsikten att leva upp till identitetsnormerna i samhället och passera som "normala". I vissa fall är det omöjligt, exempelvis när stigmat är fysiskt och mycket synligt (Goffman, Matz, Gundenäs & Persson 2020, s. 12, 83-85). En stigmatiserad person är väl medveten om sitt stigma, liksom att samhället uppfattar det som en brist, vilket kan leda till en eftersträvan att kontrollera vad som visas upp för andra. På så sätt är skam nära sammanbundet med stigma och samhällets identitetsnormer (Goffman, Matz, Gundenäs & Persson 2020, s. 30).

4.4 Utvecklingsekologisk systemteori

Det utvecklingsekologiska perspektivet grundas i tanken om att människor ingår i olika kontexter som de dels påverkas av men också själva påverkar (Tetzchner 2016, s. 51-52). En central teoretiker är psykologen Urie Bronfenbrenner, som var intresserad av barns utveckling och forskade kring miljöns inflytande på människan. För att kartlägga kopplingarna mellan individ och samhälle skapade Bronfenbrenner den utvecklingsekologiska modellen, som används för att förstå barns och ungdomars lärande och utveckling (se Illustration 1). I modellen beskrivs fyra system som utgörs av mikro-, meso-, exo- och makronivå (Hwang & Nilsson 2019, s. 79-81).

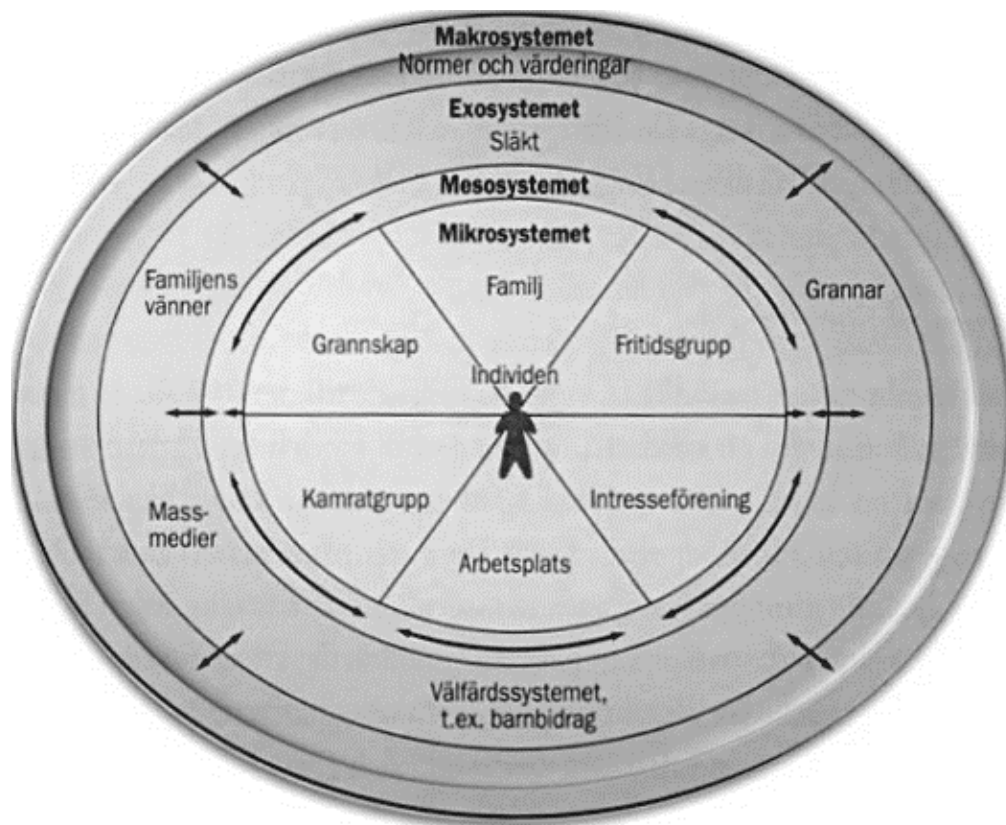

Illustration 1: Bronfenbrenners ekologiska modell (Hämtad ur Hwang & Nilsson 2019).

Mikrosystemet berör miljön som människan direkt omfattas av, som exempelvis interaktionerna inom en familj med föräldrar och syskon. Senare i livet uppstår andra betydelsefulla mikromiljöer, såsom kompisar i bostadsområdet eller skolan. Mesosystemet innefattar relationerna mellan olika mikrosystem, som bland annat hur skola och familj har kontakt med varandra när det kommer till barnens skolgång och fritidsaktiviteter. Exosystemet består av miljöer som individen inte själv är delaktig i, men som på andra sätt påverkar närmiljön. Några exempel är lokalsamhällets resurser, massmedier, omständigheter kring skolpersonal och föräldrarnas ekonomiska situation. Slutligen avser makrosystemet en större kontext och de generella dragen av samhället som individen lever i, med utomliggande faktorer som kulturella normer, politik och värderingar (Hwang & Nilsson 2019, s. 79-80).

4.5 Gräsrotsbyråkrati och handlingsutrymme

Anställda inom människobehandlande organisationer och även volontärarbetares sammanhang kan förstås med hjälp av Michael Lipskys teori om “street-level bureaucracy”, eller gräsrotsbyråkrater. Det svenska ordet har sitt ursprung i *gräsrotsrörelser* och syftar till politiska organisationer som strävar efter samhällsförändring och drivs av medlemmarna, med

deltagardemokrati och beslutsfattande som rör sig nedifrån och upp i organisationen (Johansson 2015, s. 256). På grund av att det finns många människor i samhället med olika hjälpbehov menar Lipsky att gräsrotsbyråkraternas arbetsuppgifter är obegränsade, samtidigt som deras resurser är begränsade (Lipsky 2010, s. 29). Gräsrotsbyråkraterna representerar sin organisation och befinner sig samtidigt i en roll som har direktkontakt med människor som söker hjälp, och dessa två positioner kan medföra olika dilemman (Svensson, Johnsson, & Laanemets 2021, s. 16). En stor del av gräsrotsbyråkraternas arbete är att tolka varje människas individuella situation och anpassa nationell lagstiftning, måldokument och riktlinjer till praktiken. För att kunna genomföra detta krävs därför autonomi och handlingsutrymme (Johansson, Dellgran & Höjer 2015, s. 29; Blomberg & Dunér 2015, s. 200). Handlingsutrymmet är dock begränsat till ramarna inom organisationen som yrkesutövaren måste förhålla sig till, och friheten i arbetet styrs av yrkesutövares egna förutsättningar för att utnyttja handlingsutrymmet (Svensson, Johnsson, & Laanemets 2021, s. 16-17; Lipsky 2010, s. 13-14).

5. Metod

I detta kapitel beskrivs min förförståelse, uppsatsens metodval, vetenskapsteoretiska utgångspunkter, datainsamling, intervjuer samt analysprocessen för att ge en tydlig bild av studiens utformning och genomförande. Därtill presenteras reflektioner kring forskningsetiska överväganden och en metoddiskussion.

5.1 Förförståelse

Inom all forskning förekommer partiskhet, vilket innebär att den aldrig kan vara helt värderingsfri och objektiv. En del forskare eftersträvar därför en neutral ståndpunkt med distans till subjekten som studeras (Bryman 2018, s. 65). Samtidigt finns ett annat perspektiv som tar avstånd från idén att objektivitet är det främsta sättet att skapa kunskap, och som istället förespråkar sympati och identifiering med studiens deltagare (Bryman 2018, s. 66). Här argumenteras det för användningen av medvetet värdeladdad forskning, med grund inom feministisk kvalitativ forskning om kvinnor. Denna ståndpunkt uppstod som en reaktion till att forskningsfältet genom historien har varit nära sammanknutet med patriarkala strukturer, och har som syfte att minska inslag av exploatering i forskningen och istället bidra till icke-hierarkiska relationer som möjliggör att människornas sociala verklighet lyfts fram (Bryman 2018, s. 66). Jag har i min studie inspirerats av denna ståndpunkt, men inte agerat helt i enighet med den då mina intervjuer ändå haft en tydlig hierarki av forskare-deltagare.

Min egen förförståelse och de värderingar som sannolikt påverkat forskningen kan kopplas till mitt intresse för jämställdhetsfrågor, förebyggande socialt arbete, och sexuell hälsa. Jag genomförde den verksamhetsförlagda delen av min utbildning på socialtjänstens relationsvårdsteam, och i samband med detta började jag reflektera mer kring våldet som sker i ungas nära relationer. Utöver detta har jag själv nyligen blivit volontär på den utåtriktade verksamheten för en ungdomsjour, vilket har ökat min nyfikenhet för hur andra jourer och volontärer arbetar. Därför kan mina tidigare kunskaper och min förförståelse ha påverkat mitt ämnesval, studiens kvalitativa inriktning, liksom målgruppen jag har fokuserat på. Dessa erfarenheter innebär alltså att jag har en förståelse för de fenomen jag studerar, och mina erfarenheter kan ha underlättat i mötet med intervjupersonerna eftersom vi delar vissa perspektiv och använder ett gemensamt språk. På samma sätt kan det finnas utmaningar i att forska i ett fält där man själv är positionerad, genom att det kan uppstå blinda fläckar i förhållande till verksamheten och medarbetare. Trots att jag kunde känna igen vissa aspekter som volontärarbetarna berättade om under intervjuerna hade majoriteten av deltagarna i studien en mer erfarenhet av rollen och därmed andra perspektiv än jag själv. Med det sagt

hade jag haft en annan förståelse för ämnesområdet utan mina privata erfarenheter, och även då hade jag troligtvis påverkats av en annan förförståelse. Ingen av dessa positioner är mer eller mindre neutrala eller objektiva, och som tidigare nämnt kan den subjektiva ståndpunkten dessutom betraktas som en förutsättning för att skapa kunskap.

5.2 Metodval

Studien utgår från kvalitativ metod med en abduktiv ansats, vilket jag anser är den mest fördelaktiga metoden för ämnesområdet då min avsikt var att undersöka en specifik grupp och nyanserat fånga in deras erfarenheter och tolkningar av samhället (Bryman 2018, s. 67, 488). Valet av kvalitativ metod lämpar sig även eftersom det enbart finns en liten mängd tidigare forskning och teorier om volontärarbete och förebyggande av problem bland ungdomar, och metoden möjliggör ett mer utforskande perspektiv (Bryman 2018, s. 67). Empirin i uppsatsen utgörs av intervjuerna, som sedan har analyserats genom uppsatsens teoretiska perspektiv för att skapa en samhällsvetenskaplig förståelse för intervjudeltagarnas kontexter och utsagor.

Den ontologiska ståndpunkten som uppsatsen utgår från är konstruktionismen. Detta perspektiv innebär att den sociala verkligheten inte bygger på någon naturlag, att den inte uppstår av sig självt och inte heller existerar som något förutbestämt. Istället skapas, omprövas och förändras den konstant (Bryman 2018, s. 59).

Socialkonstruktionismen är en tolkande epistemologi där subjektivitet anses vara en förutsättning för allt vetande, då kunskap är något som *skapas* och inte blir objektivt upptäckt, vilket går i linje med min forskningsmetod (Thornquist 2021, s. 20, 116, 190). Med socialkonstruktionismen som övergripande vetenskapsteoretisk ansats innebär det att kunskapen som genereras i den här uppsatsen ska betraktas som en möjlig tolkning av verksamheten i ungdomsjourer och deras erfarenheter av målgruppen, utan anspråk på universalitet eller att eftersträva generaliserbarhet.

5.3 Urval

Då studiens syfte är att undersöka volontärarbetarens upplevelser kring förebyggande arbete behövde jag komma i kontakt med volontärer med erfarenhet av att stötta och samtala med ungdomar om deras upplevelser av våld, relationer, sexualitet och mental hälsa. Därför bygger studien på ett målstyrt urval, eftersom deltagarna valdes ut baserat på relevant erfarenhet och kompetensområde (Bryman 2018, s. 496). Dock är det vanligt att fler än en urvalsmetod förekommer i en studie, och i mitt fall användes också snöbollsurval mot slutet av processen för att hitta fler informanter (Bryman 2018, s. 509).

Jag började med att söka information om vilka ideella föreningar och jourer som är baserade i mitt närområde och som arbetar med dessa frågor, då jag huvudsakligen ville genomföra intervjuerna på fysisk plats. Sedan tog jag reda på vilka åldersgrupper de arbetade med och upptäckte att majoriteten av ungdomsjourerna har målgrupper med åldrarna 10-20, vilket överensstämmer med inriktningen jag valt för uppsatsen. Jag skickade en förfrågan via mejl (se Bilaga 1) till sammanlagt tio verksamheter jag ansåg lämpliga för min studie, där jag kortfattat beskrev studiens utformning, syfte och frågeställning. Jag bad dem sedan att vidarebefordra min förfrågan till sina volontärer tillsammans med mina kontaktuppgifter. Jag fick svar från sex av jourerna, varav två informerade mig om att de inte hade möjlighet att delta i nuläget. De resterande fyra verksamheterna skickade vidare min fråga till sina volontärer, och av dessa fick jag respons från totalt fyra volontärer på två av jourerna. När volontärerna kontaktade mig bestämde vi en tid och plats för intervjun, och i samband med detta skickade jag mer information om intervjuens utformning och genomförande (se Bilaga 2). Intervjupersonerna som medverkade har varit aktiva som volontärer på sin respektive jour mellan tre månader och fyra år, och är i ett åldersspann mellan 23 - 34 år. Tre av volontärerna är kvinnor, och en är ickebinär. I resultatet hänvisas respondenterna till som Volontär 1, Volontär 2, Volontär 3, och Volontär 4.

5.4 Genomförande av intervjuer

Empirin i denna studie består av fyra semi-strukturerade intervjuer, och innan intervjupersonerna kontaktades skapade jag en intervjuguide (se Bilaga 3). Eftersom jag valde att genomföra semi-strukturerade intervjuer fungerade intervjuguiden främst som inspiration för de frågor jag ville lyfta, vilket gör att intervjuerna kan upplevas som mer flexibla för både forskaren och intervjupersonen (Bryman 2018, s. 481-482, 565). Intervjuguiden består av ett tiotal öppna frågor som hade i syfte att vägleda och uppmuntra intervjupersonens berättande på ett organiskt sätt. Jag hade också utrymme att ställa andra spontana följdfrågor kring det informanten tog upp under samtalet.

I samband med intervjun informerade jag deltagarna om att deras medverkan i studien bygger på frivillighet och samtycke. Innan vi började fick de också läsa och skriva på en samtyckesblankett (se Bilaga 4), och jag förtydligade att allt insamlat material kommer avidentifieras i uppsatsen. Sedan påminde jag om att det inte finns några rätta eller fel svar, utan att det viktigaste var att deltagarna fick möjlighet att uttrycka sina tankar. Intervjuerna tog mellan 45-60 minuter, och jag kunde använda mig av mina färdigheter inom

samtalsmetodik för att vara en aktiv lyssnare. Som förberedelse inför intervjun hade jag också läst på om tio kriterier för en framgångsrik intervju, vilket inkluderar tydlighet, öppenhet, struktur, respektfullt bemötande samt en tolkande inställning (Kvale 1996; Kvale 2014, s. 180). Innan intervjun avslutades frågade jag intervjupersonen om det fanns någon annan information den ville tillägga, och sedan avrundade jag intervjuerna med ett kort informellt samtal.

5.5 Analysprocessen och bearbetning av data

Jag genomförde en tematisk analys för att bearbeta empirin och få fram resultatet. Enligt Bryman (2018) har denna strategi inget entydigt tillvägagångssätt eftersom processen för att hitta mönster, koder och större teman kan se olika ut i olika sammanhang. De utmärkande dragen för metoden kan bland annat vara att söka efter återkommande fenomen, likheter och skillnader i intervjuerna, övergångar från ett ämne till ett annat, och särskild språkanvändning (Bryman 2018, s. 702-703, 705). Efter att intervjuerna var färdiga transkriberades de ordagrant, och så läste och bekantade jag mig med materialet. Sedan inledde jag en manuell kodningsprocess genom att skriva ut det transkriberade materialet på papper och arbeta med olikfärgade markeringspennor. Jag gick igenom empirin rad för rad, och bytte färg när jag upptäckte ett nytt fenomen som jag sedan strök under och benämnde med en sammanfattande kod. I nästa steg utvecklades dessa koder till större kategorier genom att sammanställa gemensamma drag i empirin med hjälp av en tankekarta. Slutligen kunde begreppen sättas i förhållande till varandra i form av tre huvudteman, vilka utgör grunden för studiens resultat. Några exempel på koder som förekom i det första temat "Volontärarbetets ramar" är *anonymitet, ej en expertroll, begränsad kapacitet, byråkrati, och sprida kunskap*. De koder som bland annat ingår i det andra temat "Volontärernas förståelse av målgruppen" är *att bli sedd, psykisk ohälsa, ensamhet, destruktiva relationer, och vill inte bli dömd*. I det sista temat, "Prevention och lösningar" förekom koder som exempelvis *stöd på fler nivåer, ta ungdomen på allvar, möjligheter med utbildning, kompletterande stödinsatser, och olikheter som styrka*. Nedan presenteras dessa tre teman med tillhörande underkategorier (se Illustration 2). Resultatet kunde i nästa steg kontextualiseras med hjälp av tidigare forskning och de samhällsvetenskapliga teorier och begrepp som jag ansåg vara lämpliga förklaringsmodeller för de mönster jag identifierat i empirin (Bryman 2018, s. 704-707).

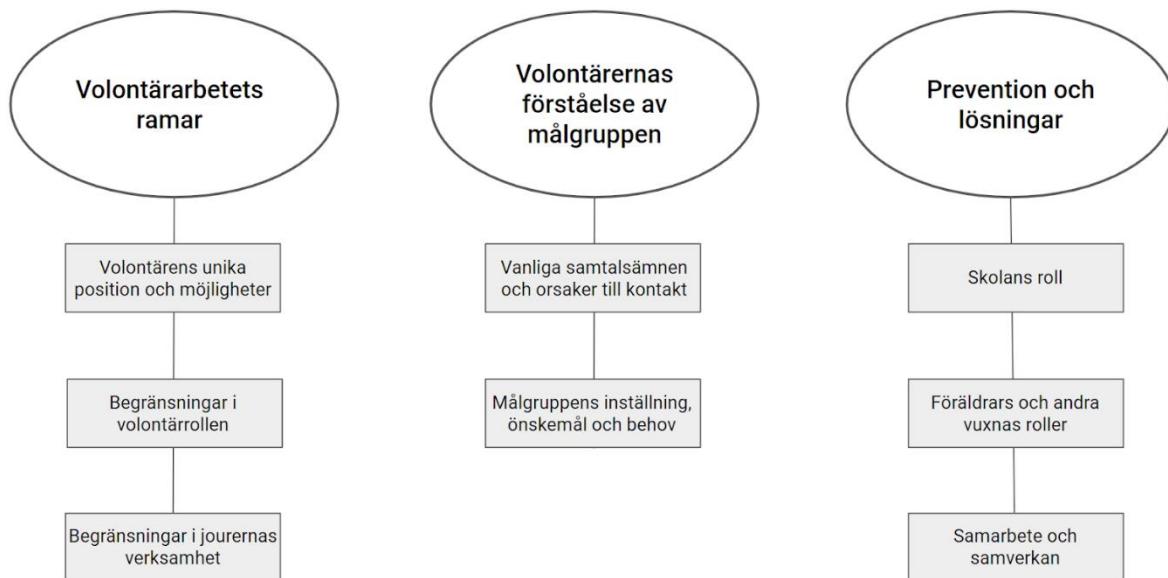

Illustration 2: Tabell över identifierade huvudteman och underkategorier.

5.6 Etiska överväganden

För att säkerställa en hög kvalitet på forskningen är forskningsetiken ett grundläggande krav. Genomgående har detta arbete därför tagit hänsyn till Vetenskapsrådets rekommendationer för god forskningssed (2017). Dessa principer berör uppriktighet och transparens kring forskningen som genomförs och att resultaten som redovisas är ens egna. Därtill förväntas det att forskaren har en medvetenhet om och granskar sina egna utgångspunkter och intressen, uppvisar ärlighet kring metoder och resultat, likväl intar en ansvarsfull position i förhållande till dokumentation och arkivering. Forskaren bör också vara rättvis i bedömningen av andras arbeten och bedriva sina egna undersökningar med hög standard och respekt för samhälle, forskningsdeltagare och miljö (Vetenskapsrådet 2017, s. 8-9). Med tanke på de etiska aspekterna av min undersökning valde jag att intervjua vuxna som arbetar med ungdomar och har kompetens gällande förebyggande stödinsatser, då detta var det mest lämpliga sättet att inhämta information om målgruppens behov och sammanhang.

5.7 Metoddiskussion

Några begränsningar för den kvalitativa forskningsmetoden innefattar svårigheter att replikera undersökningar och bristande transparens (Bryman 2018, s. 484-486). I denna studie är jag själv det främsta verktyget vid insamlingen av materialet, och datan formas av mina egna

tolkningar och perspektiv i analysprocessen. Därtill påverkades intervjupersonerna av mina personliga egenskaper när intervjuerna genomfördes, vilket kan ha en effekt på informationen som framkom. Med detta i åtanke har jag insett vikten av självkännedom och att följa Vetenskapsrådets (2017) rekommendationer för god forskningssed. Därför har jag exempelvis inkluderat min förförståelse inom ramen för arbetet så att den synliggörs för läsarna. Vidare har jag redovisat hur undersökningsdeltagarna valts ut och hur studiens analysprocess genomförts. Denna tydlighet ökar forskningens transparens (Bryman 2018, s. 485-486). Ett annat område som kan behöva övervägas för kvalitativ forskning är studiens generaliserbarhet, eftersom resultatet som baseras på ett begränsat urval inte kan representera en större population (Bryman 2018, s. 485-485). Lösningen på denna problematik är att jag istället har generaliserat resultatet i förhållande till studiens teoretiska utgångspunkter och dragit slutsatser som i huvudsak är samhällsteoretiskt förankrade.

För att kunna bedöma kvaliteten av en studie med kvalitativ ansats läggs fokuset på tillförlitlighet, snarare än mätning och validitet som är vanliga i bedömningen av kvantitativ forskning (Bryman 2018, s. 467). Tillförlitlighet kan diskuteras utifrån bland annat trovärdighet och överförbarhet (Bryman 2018, s. 467-470). De strategier jag använt för att min forskning ska uppfylla dessa delkriterier är exempelvis att jag kommer skicka min uppsats till respondenterna samt de jourer som visat intresse för min undersökning. Detta kallas för *respondentvalidering* (Bryman 2018, s. 467). Därtill har jag genomfört denna studie med fokus på det som är unikt i kontexten som studeras, och formulerat resultatet utifrån den nya kunskapen om undersökningsdeltagarnas verklighet. Även om kunskapen jag skapat i min studie inte kan generaliseras till alla ungdomsjourer i Sverige så bidrar jag till fördjupade beskrivningar av prevention, stödinsatser och förebyggande volontärarbete, vilket i framtiden kan ha relevans i ett bredare perspektiv än bara intervjupersonernas omedelbara sammanhang. Detta kallas för överförbarhet (Bryman 2018, s. 467).

6. Resultat och analys

I detta avsnitt presenteras resultatet av det material som samlats in under fyra intervjuer, vilket i varje rubrik analyseras med hjälp av uppsatsens teoretiska utgångspunkter.

6.1 Volontärarbetets ramar

I detta tema presenteras det som enligt intervjupersonerna är volontärarbetets möjligheter och begränsningar. Delvis berör det personliga förutsättningar, men också perspektiven utifrån verksamhetens organisation och handlingsutrymmet som volontärerna har.

6.1.1 Volontärens unika position och möjligheter

I samtliga intervjuer berättade volontärerna om vad det är som gör deras roll på ungdomsjourer unik. Volontär 1 och Volontär 3 beskriver att de upplever en stor frihet i rollen eftersom de inte behöver förhålla sig till ramarna för någon specifik profession, som exempelvis sjukvården, skolan och ungdomsmottagningen gör, utan de intar istället en roll som ett storasyskon eller en vän till de stödsökande. Volontär 4 berättar att de alltid tror på de stödsökande och tar dem på allvar oavsett vad, och Volontär 3 förklarar att en stor del av rollen handlar om att bara finnas där och bolla tankar med ungdomarna. Volontärerna förväntas inte vara experter och de kommer därför inte ge några uppmaningar eller säga till ungdomarna vad de ska göra, och i de situationer volontärerna upplever att de inte har tillräcklig kunskap får de tipsa ungdomen om att vända sig till någon som kan ha mer erfarenhet i området. Volontär 1 beskriver att alla som jobbar i stödchatten får en handbok med tips för att hantera olika samtalsämnen och situationer som kan uppstå, och därtill får volontärerna möjlighet att delta på fortbildningar för att höja sin kompetens inom varierande områden. Den viktigaste uppgiften enligt Volontär 3 är att uppmuntra och erbjuda trygghet åt de stödsökande.

Dels har vi det här med anonymiteten och tystnadsplikten som inte finns... Till exempel en kurator måste ju anmäla ifall de tror att det finns någon oro, vilket är jätteviktigt såklart, men det är också ett sätt att det blir ett mer tryggt rum när man chattar med oss. /.../ Alltså, det är lite mer som att ha en kompis som inte är en kompis, som man kan prata med och bara lyfta tankar med utan att det behöver vara förenat med att det sker något utav det. Det är bara fokus på att snacka med någon.

— Volontär 3

I citatet ovan exemplifieras stödjourernas funktion och volontärernas position i förhållande till den stödsökande. De mest återkommande aspekterna kring volontärarbetets möjligheter är anonymiteten i stödverksamheten och att volontärerna har tystnadsplikt men ingen anmälningsplikt, vilket innebär att det inte kan uppstå några direkta konsekvenser när de stödsökande berättar om sina upplevelser. Interaktionen blir på så sätt mindre kravfylld och ungdomarna får möjlighet att testa att sätta ord på sina tankar och bara skriva av sig. Detta menar Volontär 2 och Volontär 3 skapar en lägre tröskel för unga att söka hjälp, då de inte behöver oroa sig för att nästa steg kommer inträffa mot deras vilja. Flera av respondenterna tror också att ungdomarna känner att det är mindre som står på spel när de skriver i stödchatten eftersom det inte kommer ändra hur någon närstående ser på dem och anonymiteten gör att de inte blir dömda. Att volontärerna dessutom inte är en del av ungdomarnas vardag, utan har rollen av en utomstående person, gör att interaktionen blir mer öppen och avslappnad. Jouren beskrivs i sin helhet av respondenterna som ett tryggt utrymme där ungdomar kan uttrycka sina funderingar utan några rätt eller fel. Volontär 1 betonar att det kan göra en skillnad att ungdomen får berätta saker i stödchatten utan att bemötas av starka reaktioner. Den utåtriktade verksamheten beskrivs av Volontär 2 och Volontär 3 som att den har en speciell funktion. Detta då volontärerna inte är auktoritetsfigurer och själva är relativt unga, samt att de utför arbetet på skolor frivilligt och inte har några bakomliggande motiv med arbetet, som exempelvis ekonomisk vinst.

I intervjuerna förekommer en mångfald av beskrivningar gällande effekterna av ungdomsjourernas arbete och verksamhet. Volontärerna förklarar att de kan ge ungdomarna utrymme att fundera kring svåra ämnen, både under workshops men också i stödchatten, vilket kan bidra till förändring genom att initiera tankeprocesser hos dem och höja deras kunskap om ämnen som mental ohälsa, relationer, samtycke, och sex, på ett sätt som vuxna i hemmet eller skolan inte kan. En grundläggande tanke med workshopverksamheten är enligt Volontär 2 att förändringen ska komma inifrån ungdomarna, genom att låta dem komma fram till svaren själva. Av den anledningen finns ett fokus på övningar och diskussion snarare än undervisning om dessa teman. Därtill kan ungdomsjourerna agera i opinionsbildande syften, samt samla in statistik och uppmärksamma viktiga frågor i samhället.

Dessa aspekter kan förstås med hjälp av Erving Goffmans stigmatologi och den tidigare forskningen som visar att ungdomar har ett behov av socialt stöd utanför sin familj. Många unga upplever en oro för påföljder och att bli dömd om de tar upp sina problem med föräldrar eller andra närstående. Skammen kan förstås utifrån stigmabegreppet, där erfarenheten av våld utgör ett stigma som ungdomarna försöker dölja för att uppfattas som

“normala” (Goffman, Matz, Gundenäs & Persson 2020, s. 8, 30, 83). Därtill kan Michael Lipskys teori om gräsrotsbyråkrater appliceras för att förstå volontärernas position och handlingsutrymme inom den ideella sektorn i likhet med människobehandlande organisationer. Eftersom volontärerna inte är professionella eller har en expertroll får de en större frihet att agera inom verksamheten, och kan arbeta nära målgruppen i en mer likvärdig relation. På så vis ökar deras handlingsutrymme då volontärrollen inte medför lika strikta regler och riktlinjer som exempelvis yrkesverksamma inom myndigheter och statliga organisationer behöver förhålla sig till. Därför blir möjligheterna större för volontärerna att bemöta varje stödsökandes behov och arbeta ur ett individperspektiv (Johansson, Dellgran & Höjer 2015, s. 29; Blomberg & Dunér 2015, s. 200; Lipsky 2010, s. 13-14).

6.1.2 Begränsningar i volontärrollen

Samtliga respondenter fick beskriva vad de upplever för brister eller begränsningar i rollen som volontär, och ett återkommande område berör kapacitet: att ingen kan göra allting. Flera volontärer uttryckte att de skulle behöva ägna mer tid åt sitt uppdrag och göra fler uppföljningar i samband med workshops, men att det är svårt att känna sig tillräcklig.

Jag gör det jag kan, de tider jag kan. Vi har de här begränsningarna av en anledning, sen måste man bara lämna det bakom sig, fokusera på sig själv, fokusera på sitt liv. För det hjälper ju ingen om du bara drunknar i andras problem, då kan du inte hjälpa någon sen.

— Volontär 1

En annan begränsning i volontärrollen är att anonymiteten i stödchattarna innebär att det inte går att skapa någon långsiktig relation till ungdomarna som tar kontakt. Volontärerna kan inte hjälpa till på ett övergripande sätt eftersom stödsamtalen bara inträffar vid det enskilda tillfället, och därför kan deras verksamhet inte ersätta den typ av stöd och funktion som föräldrar, skola, sjukvården eller andra verksamheter erbjuder. Kopplat till denna begränsning beskriver flera av respondenter att de inte heller kan göra utredningar, ge diagnoser eller professionella råd kring de stödsökandes situationer och hälsa. Volontärerna är som tidigare nämnt inga experter, inte heller jurister, läkare eller socialarbetare. På liknande sätt anser intervjupersonerna att deras egen kunskap kan vara bristfällig. Alla som är engagerade i ungdomsjourer är där av ett intresse, men de kan inte veta allt. Volontär 4 lyfter även perspektivet om att det alltid finns en risk att begå mänskliga misstag, som att uttrycka sig

slarvigt. Volontär 3 säger att det är viktigt att kunna erkänna begränsningarna för sig själv, och ha kännedom om sina gränser: De kan engagera till samtal och tanke, men måste samtidigt inse att detta är ramarna för rollen som volontär, och att de inte kan göra mer än så.

För att förstå begränsningarna som finns i volontärrollen kan Lipskys teori om gräsrotsbyråkrater återigen användas. Volontärerna ingår i civilsamhällets ideella sektor, och arbetar som representanter inom ramarna för sin verksamhet samtidigt som de möter de stödsökande i en förhållandevis jämställd relation. Gräsrotsbyråkrater som arbetar med människors hjälpbehov har en obegränsad arbetsmängd eftersom behoven aldrig helt kommer att upphöra, men samtidigt är resurserna för detta arbete på flera sätt begränsade (Lipsky 2010, s. 29). Därtill kan volontärerna påverkas av andra begränsningar gällande tid, energi, och privata omständigheter som gör att de inte alltid kan ägna sig åt sina uppdrag i jouren. Kunskap skulle också kunna betraktas som en resurs som i detta fall är begränsad, eftersom volontärerna inte ingår i ett professionellt yrkesområde och inte ska vara experter. På så sätt minskar volontärens förutsättningar att använda sin autonomi i handlingsutrymmet (Lipsky 2010, s. 13-14).

6.1.3 Begränsningar i jourernas verksamhet

Förutom frågan om begränsningar i rollen som volontär fick respondenterna också beskriva vad de såg för utmaningar i ungdomsjourerna som verksamheter. Volontär 1 berättade att det framför allt är för få som vet att de finns. Deras jour har ibland gjort kampanjer på sociala medier och reklam i form av affischer för att sprida ordet om deras verksamhet, men enligt Volontär 1 är det svårt att öka jourernas synlighet eftersom människorna som inte söker upp dem inte ens vet att de existerar. Därtill finns det flera ungdomsjourer som arbetar med liknande frågor men en begränsning är att det inte finns något samarbete som överskrider jourerna. I citatet nedan beskriver Volontär 2 detta som en svårighet i att marknadsföra verksamheten och nå ut till målgruppen.

Det finns väldigt många stödjouurer där ute. Det finns väldigt många resurser så [ungdomarna] kanske inte hela tiden vet vart man ska vända sig, och marknadsföringen för resurserna är inte så bra. Alltså, det når inte ut till lika många som det kanske borde, och det förloras i havet eftersom det är så många jourer som konkurrerar.

— Volontär 2

En annan begränsning som flera av intervjupersonerna uppmärksammade berör byråkrati och ett bristande intresse på kommunal och statlig nivå. Volontär 1 menar att kommunen behöver se värdet i det arbete som ungdomsjourerna gör, lyssna på vad de säger och ge mer stöd till verksamheterna, och samtidigt vara villig att ta emot hjälpen som jourerna har att erbjuda. Volontär 2 beskrev att det skulle krävas ett större engagemang och samarbete mellan ungdomsjourerna, kommuner och staten, och mindre motstånd för att volontärerna ska kunna fortsätta med sitt arbete. Detta beror på att samhällsförändring och förebyggande arbete är tidskrävande och på många sätt påverkas av byråkratiska processer.

En annan typ av utmaning som respondenterna lyfte är begränsningarna som uppstår till följd av ideella organisationers uppbyggnad. Som tidigare nämnt har målgruppen stora hjälpbehov som inte fångas upp av andra verksamheter och insatser i samhället, och när ungdomarna inte får det stöd de behöver vänder de sig till jourerna. Med detta i åtanke är det inte möjligt att volontärerna ska tillgodose alla behov på egen hand, men på grund av jourernas utformning är verksamheten beroende av sina medlemmar och hur mycket de kan sitta i stödchatten eller boka in sig på workshops. Dessutom finns det tidsbegränsningar, som exempelvis att stödchatten endast är öppen vissa tider under några dagar i veckan, och att workshopledarna kan uppleva att tiden inte räcker till för så stora samtalsämnen. Volontär 3 lyfter även problematiken kring finansiering och ekonomiska resurser, och förklarar att jourerna inte kan ha stora projekt ofta eller arbeta med hur många saker som helst samtidigt.

Även här är Lipskys teori om gräsrotsbyråkrater och de begränsningar som uppstår i förhållandet mellan civilsamhälle och stat relevant för att förstå verksamhetens utmaningar och brister (Lipsky 2010, s. 29). Civilsamhället är beroende av frivilligas medverkan och finansiering genom bidrag. Som Volontär 3 beskriver kan bristande finansiering därför utgöra ett stort hinder för ungdomsjourernas verksamhet, eftersom det begränsar deras resurser och självständigheten i arbetet, då de huvudsakligen arbetar med frågor som staten och marknaden inte har något intresse för.

6.2 Volontärernas förståelse av målgruppen

I intervjuaterialet blev volontärernas förståelse av målgruppen ett brett tema. Detta berör dels vad volontärerna tror är de vanligaste orsakerna till ungdomars problematik och varför de tar kontakt med juren, men också vad volontärerna anser att målgruppen har som inställning till verksamheten, samt vilka behov och önskemål de har gällande stöd.

6.2.1 Vanliga samtalsämnen och orsaker till kontakt

När intervjupersonerna fick frågan om vad de anser är de mest återkommande samtalsämnena i jouren nämndes bland annat relationer, puberteten, psykisk ohälsa, att personen har det jobbigt hemma, har utsatts för övergrepp, sexuella trakasserier eller mobbning. Volontär 1 berättade att deras jour har en specifik inriktning på HBTQ-frågor och att det därför är vanligt förekommande med tankar om sexualitet, könsidentitet och att inte känna sig rätt i sin kropp, och samtal om transfobi och homofobi. Flera av respondenterna berättade också om vad de tror är anledningen till att ungdomarna vänder sig till volontärer med dessa frågor. En möjlig förklaring enligt Volontär 2 är att de stödsökande kanske inte har tillräckligt stor erfarenhet för att hantera svåra situationer i livet själva, särskilt när det gäller relationer och konflikter. Volontär 3 menar att det kan bero på att ungdomen inte vill berätta om sina problem för sina föräldrar eller andra vuxna i sin omgivning, som exempelvis skolsystemen eller en kurator, på grund av rädslan för drastiska påföljder eller att de ska döma eller ändra sin syn på ungdomen. Utifrån detta ansåg samtliga respondenter att den främsta anledningen till de stödsökandes kontakt är ensamhet; att personen inte kan berätta för sina närstående eller inte vill tynga ned sina vänner, och därför inte har någon annan att vända sig till. Citatet nedan utgör en av dessa beskrivningar:

Jag tror att det är många som inte vågar prata om vissa grejer med kompisar eller familjen. Eller egentligen inte med någon. Det tror jag är det som får dem att kontakta en jour. Att det är nånting man sitter och funderar på, som man inte känner att man kan lyfta, eller att man bara kanske vill prata med någon för att man inte har någon att prata med. Alltså det behöver inte vara en stor grej heller tror jag, utan att man känner sig ensam helt enkelt och kanske bara vill prata med någon.

— Volontär 3

Förutom att berätta om vanliga samtalsämnen fick intervjupersonerna också beskriva vad de tror är orsakerna till att ungdomarnas problematik uppstår i första taget. De resonerade om att orsakerna dels kan handla om individuella faktorer, vad ungdomar har varit med om och vuxit upp med, men också mer övergripande samhällsfenomen som patriarkala strukturer, machokultur, stereotyper och sociala normer.

Under intervjuerna delar samtliga volontärer uppfattningen om att sociala medier och internet sannolikt bidrar till skadliga attityder och att våld normaliseras bland unga. Volontär 2 och Volontär 4 diskuterar pornografi som en komponent i detta, på grund av att många unga exponeras för pornografiskt innehåll tidigt, ibland redan i lågstadiet. De anser att detta blir

problematiskt då de flesta barn inte har hunnit utveckla ett kritiskt förhållningssätt till sakerna de ser på digitala plattformar. Således tänker Volontär 4 att pornografin kan skapa en ohälsosam bild av sex där den kvinnliga lusten enbart får existera i relation till mannens sexualitet, och influera hur unga ser på könsroller i relationer. Både Volontär 2 och Volontär 3 uppmärksammade att extremism lättare kan uppstå och spridas i sociala medier, på grund av *influencers* som har unga följare som inte tänker kritiskt kring deras budskap.

Respondenterna beskriver ensamhet som en orsak till att målgruppen kontaktar dem; att ungdomar känner att de inte har någon att prata med. En förklaring till detta kan vara identitetsskapandet som är centralt i ungdomsåren, och att ungdomen vill forma en kollektiv identitet tillsammans med en grupp. Då kan konformiteten göra att individuella olikheter och vissa samtalsämnen undviks i gruppen för att personerna inte ska uppfattas som ”avvikande” och stigmatiseras (Goffman, Matz, Gundenäs & Persson 2020, s. 12, 30; Johansson 2020, s. 74-75).

Denna analys kan även fördjupas med hjälp av genusteori. En kollektiv gemenskap kan uppstå i digitala utrymmen, och även där förväntas gruppens deltagare agera utifrån gemensamma ideal som exempelvis könsnormer (Fagerström & Nilson 2008, s. 20; Johansson 2020, s. 71-72). Enligt volontärerna kan *influencers* förmedla sådana normer på ett extremistiskt och skadligt sätt, och även den digitala pornografin kan bidra till polarisering mellan könen och en orealistisk syn på sex som tidigt normaliserar våld och objektifieringen av kvinnor.

6.2.2 Målgruppens inställning, önskemål och behov

Respondenterna fick möjlighet att berätta om målgruppens inställning till ungdomsjouren, som de kartlägger genom utvärderingar som ungdomarna får besvara i samband med deras kontakt eller workshops. Volontär 1 beskriver att majoriteten av deras stödsökande lämnar uppskattande recensioner, tycker att de får bra bemötande i stödkontakten, och att deras upplevelse av interaktionen med volontärerna är konstruktiv. Detta indikerar att stödchatten fyller en funktion för ungdomarna som bidrar till en positiv inställning till ungdomsjouren. Liknande mönster återfinns i respondenternas beskrivningar av det utåtriktade workshoparbetet. I vissa klasser skriver elever i sina utvärderingar att de önskar att ungdomsjouren kommer tillbaka på ett återbesök, vilket tyder på att de tycker att verksamhetens utåtriktade arbete är givande. En del ungdomar ger feedback om att workshopinnehållet är bra, men att de samtidigt önskar att volontärerna hade gått in djupare

och pratat mer om vissa ämnen. Intervjupersonerna lyfter några exempel på sådana ämnen, såsom vad som är tidiga varningstecken i ohälsosamma relationer, vad samtycke innebär mer exakt, samt hur byxmyndighetsåldern och samtyckeslagen fungerar.

I citatet nedan presenteras ungdomarnas önskan av att bli sedda och känna att de tas på allvar av de vuxna i sin omgivning. Detta utgör en omfattande del av kategorin gällande vad volontärerna ser att målgruppen har för behov och önskemål.

Det är alltid återkommande att [målgruppen] inte litar på de vuxna omkring sig. De här barnen, de litar inte på människorna som ska vara där för dem, liksom deras föräldrar, lärarna i skolan, de på ungdomsmottagningen. Det är de som ska vara där och fånga upp de här problemen och hjälpa till. /.../ Anledningen till varför det inte finns en tillit är ju för att de fått dåligt bemötande, de har känt sig osynliggjorda eller som att de blivit kränkta.

— Volontär 1

Något som Volontär 1 anser påverka förutsättningarna för unga att söka stöd är huruvida de blivit bemötta på ett respektfullt sätt när de tidigare pratat med vuxna om sina problem. I de fall ungdomarna har haft en negativ upplevelse den första gången de sökt stöd kan det bli svårare att våga göra det igen. Därför är det viktigt att volontärerna i stödchatten är öppensinnade, visar att de lyssnar och tror på ungdomarna, skapar utrymme och stöttar dem i att sätta ord på sina upplevelser och tankar. Volontär 3 berättar att det kan ske stora livsförändringar inom målgruppens åldersspann, och att det är vanligt att de stödsökande uttrycker osäkerhet eller att de har en dålig självkänsla. Av den anledningen tar de kontakt med stödchatten för att få ventilera och höra att det inte är något fel på dem.

Det kan vara svårt för målgruppen att söka hjälp om de påverkas av besvärliga tankar och känslor, mår dåligt, eller har upplevt något jobbigt. Exempelvis kan våld vara svårt att definiera och prata om, särskilt när det kommer till sexuellt våld och våld i nära relationer. Volontär 1 och Volontär 3 beskriver att det troligen finns ett stort mörkertal när det kommer till ungdomar med upplevelser av våld, och att det kan vara vanligare än samhället tror. Volontär 1 förklarar att detta kan bero på att ungdomarna själva inte inser att de blivit utsatta för våld eller ett övergrepp. Det kan hända att personen förstår att någon har behandlat dem fel, men samtidigt tänker att det inte var tillräckligt allvarligt för att peka ut det och att våldet måste vara mer aggressivt och skadligt för att de själva eller andra ska reagera på det. Volontär 3 säger att exempelvis psykiskt våld och kontroll kan komma i uttryck genom nedsättande ord och kommentarer som sakta blir värre. Det tror Volontär 3 kan göra att unga

personer stannar kvar i destruktiva relationer längre, för att det börjar med ord och mer subtilt våld, som senare resulterar i handling. På samma sätt kan det vara svårt för våldsutövare att inse att deras beteenden faktiskt är ett uttryck för våld mot partnern, och därför fortgår deras beteenden. För att bryta tystnadskulturen och tabun kring dessa ämnen tror Volontär 1 att fler behöver prata om våld och förtryck, och genom att ungdomar får kunskap om olika uttryck av våld så skulle de få lättare att känna igen tecknen i sina egna relationer.

Ett perspektiv som kan förklara målgruppens behov och önskemål är utvecklingsekologisk systemteori, och tanken om att människor befinner sig i olika kontexter som de till viss utsträckning själva kan påverka, men också kontexter som de inte har möjlighet att påverka. Enligt denna teori ingår varje individ i sociala system på fyra olika nivåer: Mikro, meso, exo, och makro (Hwang & Nilsson 2019, s. 79-80). Med utgångspunkt i denna teori går det att skapa en förståelse för respondenternas utsagor om att ungdomarna har en positiv inställning till ungdomsjournernas arbete och verksamhet. Om individen upplever ett bristande stöd från de befintliga mikrosystemen kan jourerna bidra till en positiv förändring och uppfylla ungdomens behov av ett "community", eller en samhällsgemenskap. Empirin i denna studie visar att många unga går igenom en svår period under sin ungdomstid, där ensamhet och rädslan för att bli dömd gör att de hellre söker stöd hos en utomstående än sina föräldrar eller vänner. Sammanfattningsvis skulle unga personer behöva stöd inom flera sociala system och om de upplever en brist inom mikrosystemet, och då kan ideella organisationer som ungdomsjournerna vara ett lämpligt alternativ.

6.3 Prevention och lösningar

I detta tema presenteras det som enligt intervjupersonerna kan utgöra preventiva insatser och möjliga lösningar på ungdomars problematik. Framför allt betraktas volontärernas egna workshops som en preventiv insats, medan stödchattens funktion är en mer reaktiv insats som lindrar symtomen av ungdomarnas problem. Som tidigare nämnt är syftet med workshops att de unga ska få större kännedom om sina rättigheter, reflektera kring normer, gränser och samtycke. Det är vanligt att ungdomarna under workshops får göra gemensamma övningar och delta i diskussioner om vad som är okej eller inte okej i olika sammanhang. Detta är för att uppmuntra målgruppen till kritiskt tänkande och att självständigt reflektera i olika situationer de kan hamna i, vilket gör dem mer förberedda att agera utifrån sin egen uppfattning om rätt och fel och att inte falla för grupptryck. Detta skulle kunna förebygga

sociala problem bland ungdomar på längre sikt.

6.3.1 Skolans roll

Utöver volontärernas engagemang i workshops lyfter de även potentialen av hjälpinsatser och förebyggande arbete inom skolans ramar. Något som Volontär 2 anser är positivt med skolans insatser, som exempelvis lärare, skolkurator eller skolsyster kan erbjuda, är att de är tillgängliga för barn och ungdomar som en del av deras vardag. En nackdel med dessa insatser är dock att unga kan ha svårt att anförtro sig till skolpersonal eftersom samtalet kan leda till större konsekvenser. Dessutom måste ungdomen förhålla sig till faktumet att deras situation blir känd för någon som befinner sig i samma miljö. Vidare beskriver Volontär 3 att dynamiken mellan en lärare och elev kan vara förenad med känslan av att saker kan vara rätt och fel, då läraren är en auktoritetsfigur som undervisar ungdomen. I citatet nedan beskrivs den situation som kan uppstå till följd av skolans hjälpinsatser för unga:

När jag har haft kontakt med ungdomar så har det varit väldigt mycket att de inte vill söka sig till exempelvis skolsystemen eller skolkuratorn, för de har en anmälningsplikt och då blir det helt plötsligt riskerar att bli stora konsekvenser av att man berättar om sin situation. /.../ Det blir ett mycket större steg och mycket läskigare för [ungdomarna] när de vet att de har anmälningsplikt, och att de inte kan gå dit och berätta vad som helst. /.../ De resurserna som finns i skolan, de träffar man ju varje dag. Oftast att man ser dem i skolmatsalen... Det tror jag också kan göra att det blir ett större steg, när man berättat för någon till exempel att, 'Jag mår dåligt' och sen tvingas träffa den här personen dagligen, om och om igen.

—Volontär 2

Volontär 4 lyfter att samhället har en roll i att uppfostra barnen, och att föräldrarnas brist därför blir samhällets och skolans ansvar. Ett återkommande exempel i empirin handlade om sexualundervisningen. Respondenterna menar att skolan måste få tydligare direktiv när det gäller sexualundervisning, eftersom det inte kan förväntas att alla föräldrar själva tar ansvar för det. Volontär 4 betonar att alla ungdomar ska ha samma möjlighet till denna kunskap. Volontär 2 berättar att det ibland kan bli en misskommunikation mellan skolan och föräldrar, om föräldrarna förutsätter att skolan genomför en komplett sexualundervisning, medan skolan tänker att föräldrarna pratar om det hemma. En annan aspekt av denna problematik som Volontär 2 uppmärksammar är att kvaliteten på sexualundervisningen också kan påverkas av

läraren själv, som exempelvis kan vara obekvämt med att prata om ämnet och undvika vissa delar. Då brister skolan i sin roll.

Volontärernas beskrivning av skolan som en arena för sexualundervisning tyder på att skolan kan vara en del av det förebyggande arbetet med unga. Med utgångspunkt i en utvecklingsekologisk modell kan skolan ses som ett positivt mesosystem med potential att bli en skyddsfaktor för ungdomar (Hwang & Nilsson 2019, s. 79-80). Samtidigt kan en begränsning i insatserna och den hjälp som skolan erbjuder vara bristen på anonymitet vid stödsamtal, då majoriteten av eleverna är kända för skolpersonalen.

6.3.2 Föräldrars och andra vuxnas roller

I avsnitt 6.2.1 “Vanliga orsaker till kontakt” beskrevs möjliga anledningar till att ungdomarna väljer att kontakta en ungdomsjour istället för att vända sig till sina närstående för att ventileras och prata om sina problem. I det empiriska underlaget finns beskrivningar av att relationerna mellan ungdomar och deras föräldrar ofta är otrygga, eller att ungdomarna i andra relationer känt sig osynliggjorda eller dåligt bemötta av vuxna. I följande citat beskrivs attityden som en del vuxna har när det kommer till ungas problematik:

[Vuxna] behöver bli mer kunniga om hur det de säger uppfattas. Det är nog lätt hänt att de blir såhär, att de inte vill se saker. Som ‘Okej, vi kanske ska ignorera det här’ eller säger åt personen att bara sluta göra det. /.../ ‘Säg inte så, sluta bete dig sådär, sluta visa dig sådär.’ Så slutar det finnas, så slutar det vara ett problem.

—Volontär 1

Enligt Volontär 1 saknar vuxna nödvändig kunskap om deras roll i att stötta ungdomar. Respondenten lyfter även en attityd relaterad till ungas problem och stödbehov som kan sammanfattas med uttrycket “syns inte, finns inte”. Det behövs enligt Volontär 1 därför en kunskapshöjning och mer stöd till föräldrarna, så att de på ett bättre sätt kan bemöta ungdomen och ge dem det stöd de behöver. Volontär 4 anser att det kan vara svårt för föräldrar att veta hur de ska prata med sina barn om svåra ämnen utan att tränga in dem i ett hörn, men menar att även vuxna har varit barn och borde kunna visa mer förståelse. Det viktigaste enligt Volontär 4 är att föräldrarna arbetar aktivt med hur de för en konstruktiv och respektfull dialog med ungdomarna, utan att vara nedvärderande eller skuldbelägga barnen. Detta kan vara avgörande för att unga personer ska känna sig sedda och uppmuntrade till att

fortsätta ta hjälp av sin omgivning när de mår dåligt eller har varit med om något jobbigt, menar Volontär 4.

En annan viktig funktion föräldrar och andra vuxna har är enligt Volontär 2 och Volontär 3 att initiera diskussioner om kritiskt tänkande för att skapa förståelse för exempelvis sociala medier och pornografi. Innan ungdomar själva börjar få syn på skadliga budskap och falska skildringar av verkligheten digitalt behöver någon i deras omgivning ansvara för att belysa och problematisera dessa fenomen. Volontär 1 förklarar att om vuxna låtsas som ingenting och undviker att prata om ämnen som känns jobbiga så är det detsamma som att tillåta att problemen fortsätter drabba ungdomar. Både Volontär 2 och Volontär 4 tror att det kan göra en stor skillnad om föräldrar exempelvis sätter gränser kring sina barns användning av sociala medier och internet, och har samtal om hur internet fungerar och vilka risker som finns. Att exempelvis vänta med att ge barnen en smartphone kan ha positiva effekter, som att de kan skyddas från exponering för pornografi och skadliga stereotyper. Samtidigt kan en begränsning av internet också innebära att barnet inte får tillgång till viktiga funktioner, vilka Volontär 4 kan innefatta ungdomsmottagningens hemsida och möjligheten att kontakta sina vänner självständigt.

Medan stigmabegreppet användes i avsnitt 6.2.1 ”Vanliga samtalsämnen och orsaker till kontakt” för att förklara orsaker till att målgruppen kontaktar en ungdomsjour, kan den också appliceras i en bredare mening på ungas erfarenheter av tabu eller att känna sig “avvikande” i förhållande till de sociala normerna i samhället (Goffman, Matz, Gundenäs & Persson 2020, s. 8-9, 30, 83-85). Avseende relationen mellan förälder och barn som beskrivits i intervjuerna kan stigmabegreppet användas för att förstå svårigheterna för ungdomar att berätta om vissa erfarenheter, då de kan beröra kontroversiella ämnen eller uppfattas som ett stigma av omgivningen (Goffman, Matz, Gundenäs & Persson 2020, s. 8-9). Särskilt om närheten till föräldrarna minskat kan det vara viktigt för ungdomars identitetsutveckling och självständighet att familjen inte får kännedom om erfarenheter som blir ett stigma (Johansson 2020, s. 74-75; Goffman, Matz, Gundenäs & Persson 2020, s. 8-9).

6.3.3 Samarbete och samverkan

Något som uppmärksammas av flera respondenter är att det krävs en mer omfattande samverkan mellan fler aktörer, som ungdomsjourerna, skolan, myndigheter, föräldrar och andra vuxna i ungdomens omgivning, för att effektivt kunna arbeta preventivt, samt fånga upp ungdomars problematik och ge stöd till dem. Enligt volontärerna kan ansvaret för

förebyggande arbete mot ungdomars sociala utsatthet och relationsvåld inte läggas på en enda instans. Samtliga aktörer har sina fördelar och nackdelar, och ur ett helhetsperspektiv behövs samarbete för att skapa de bästa förutsättningarna för att fånga upp ungdomars problem och ge dem den kunskap och det stöd de behöver. I citatet nedan belyser Volontär 3 samarbetet som en komponent i att tidigt göra skillnad för ungdomars liv:

Jag tror att vi måste jobba från alla håll och kanter, vi måste alla ha de här olika typer av funktioner. Att vi är olika, det är vad som gör det bra. /.../ Jag tror att det är viktigt att så tidigt som möjligt komma och prata om såna viktiga ämnen som våld eller samtycke eller psykisk hälsa, det tror jag gör stor skillnad.

—Volontär 3

Samtidigt som volontärerna har en stor frihet i sin roll så är de inte professionella, och därför är aktörer med andra funktioner och expertis viktiga för att möjliggöra ungdomars stöd ur ett helhetsperspektiv. I empirin framträder en bild av ungdomsjourerna som antingen målgruppens första stödkontakt eller som det sista steget när andra stödsatser inte har hjälpt. Oavsett sammanhanget så fyller ungdomsjouren ett behov där ungdomar inte har något annat alternativ. Volontär 3 tror att det skapar en lägre tröskel för målgruppen att söka stöd hos dem jämfört med om ungdomarna till exempel skulle behöva ta kontakt med socialtjänsten eller en psykolog. De andra fördelarna med ungdomsjourer är att målgruppen får mer tillit till volontärbarnen då de inte samlar in någon information om den stödsökande och inte har anmälningsplikt.

Det framställs i empirin som att skolan har ett huvudsakligt ansvar för att utbilda ungdomar och öka deras kritiska tänkande, reflektionsförmåga och förståelse för vad som är rätt och fel, men att det dock finns begränsningar i undervisningen. Samtidigt som föräldrar också kan bidra till en kunskapshöjning hos ungdomar anser Volontär 2 att det finns risker med föräldrars ingripande, om den vuxna exempelvis överför skadliga fördomar till barnen som kommer påverka deras förhållningssätt i framtiden. För föräldrar som inte själva vill eller kan prata med sina barn om relationer, samtycke, sex och liknande känsliga ämnen, kan det därför vara ett lämpligt alternativ att hänvisa ungdomar till en ungdomsjour där de kan få diskutera sådana frågor anonymt och konfidentiellt.

Utifrån utvecklingssekologisk systemteori är detta avsnitt ett exempel på hur flera aktörer kan samverka för att skapa positiva förutsättningar inom fler än ett av ungdomars sociala system (Hwang & Nilsson 2019, s. 79-80). På så sätt uppmuntras ungdomars

stödsökande beteenden, samtidigt som en mer främjande omgivning bidrar till deras utveckling och trygghet. Genom att använda Lipskys teori om gräsrotsbyråkrati och handlingsutrymme går det att förklara varför en enda aktör inte har möjlighet att arbeta holistiskt med ungdomars problem och utsatthet. När det gäller en så varierad målgrupp behövs specialiserad kompetens och insatser inom flera avskilda områden, eftersom varje aktör begränsas inom sin verksamhet och behöver förhålla sig till det befintliga handlingsutrymmet (Svensson, Johnsson, & Laanemets 2021, s. 16-17; Lipsky 2010, s. 13-14).

7. Diskussion

I resultatet presenterades fynden gällande vad volontärer uppfattar för möjligheter och begränsningar i volontärrollen och ungdomsjourernas arbete, vad målgruppen har för stöd- och kunskapsbehov, samt hur volontärerna ser på andra aktörer som kan bidra till förebyggande av problem bland unga. I detta avsnitt kommer de sätt olika aktörer och ungdomsjourer kan samarbeta och komplettera varandra i preventionsarbetet diskuteras. Resultatet kommer även jämföras med tidigare forskning inom ämnesområdet.

Det unika i volontärrollen och hos ungdomsjourerna

Volontärerna som deltog i denna studie uppger att de som utomstående aktörer har en speciell funktion i att förebygga problem bland unga och öka deras kunskap om ämnen som relationer, samtycke, sex, våld, och mental hälsa. Ungdomsjourer kan fungera som ett unikt forum där ungdomar får möjlighet att öppet diskutera de emotionella effekterna av relationer, gränssättning och vad våld innebär. Dessa diskussioner kan ske både i stödchatten och under workshops. Tidigare forskning visar att ungdomar efterfrågar fler sammanhang för dialoger om ämnen som annars kan vara svåra att prata om, och detta anses ha en positiv effekt utifrån målgruppens behov (Korkmaz & Øverlien 2023, s. 55-56; Davies 2019, s. 490).

Enligt respondenterna är anonymiteten en av de främsta anledningarna till att ungdomar vänder sig till dem. Andra personers åsikter och attityder kan bli mer påträngande under ungdomsåren, då det uppstår fler krav och förväntningar från den sociala omgivningen (Johansson 2020, s. 73-74). Det bekräftas i ett flertal studier att ungdomar hellre vänder sig med sina bekymmer till någon annan än sina föräldrar och skolpersonal på grund av bristande förtroende till vuxenvärlden. Generellt är de mer bekväma med att prata med personer utanför det egna sammanhanget. Detta beror på att ungdomar kan uppleva skam i att berätta vad de har varit med om och inte vill att relationen ska påverkas (Durlak et al. 2007, s. 271; Banyard & Cross 2008, s. 1010; Gallopin & Leigh 2009, s. 18). Den typ av stöd som volontärerna kan erbjuda innebär att stödsökande inte behöver oroa sig för att omgivningen ska reagera negativt på sakerna de berättar. Således kan personen prata om sin situation utan rädslan för oönskade konsekvenser, att bli dömd eller stigmatiserad. Resultatet av min studie överensstämmer därför med den slutsats som Korkmaz och Øverlien (2023) lyfter, som tyder på att ideella organisationer spelar en viktig roll vad gäller ungdomars stödbehov och att anonymt, individbaserat stöd kan främja stödsökande beteenden (Korkmaz & Øverlien 2023, s. 55-56; Davies 2019, s. 490).

Ytterligare en punkt som lyfts av respondenterna är att volontärer på ungdomsjourer behöver kunna utnyttja sitt handlingsutrymme för att möta de stödsökande och förstå deras individuella situation (Johansson, Dellgran & Höjer 2015, s. 29; Blomberg & Dunér 2015, s. 200). Samtidigt förväntas volontärerna förhålla sig till eventuella krav och riktlinjer från verksamheten samt den byråkrati som staten använder för att reglera civilsamhället. De begränsas även av resurser som tid, ekonomi, och personliga förutsättningar (Tribell 2013, s. 272; Svensson, Johnsson, & Laanemets 2021, s. 16-17). För att stärka ungdomsjourerna behöver kommunerna se och förstå värdet i volontärernas arbete och vara öppna för att ta emot insatserna som deras verksamheter erbjuder. Med dessa förutsättningar skulle ungdomsjourerna få mer resurser och möjlighet att utöka sina verksamheter, arbeta med större projekt, marknadsföra sig bättre och nå ut till fler. Detta skulle kunna möjliggöras om staten och kommunerna erkänner potentialen i civilsamhällets sektor, minskar byråkratin, och gör utrymme för de aktörer som är kapabla till att arbeta mer effektivt med vissa frågor (Tribell 2013, s. 273; Steen 2013, s. 292-293).

Hur olika aktörer behöver agera utifrån målgruppens behov

Resultatet i denna uppsats kan beskriva vad skolan, föräldrar, och andra aktörer har för roll i att förebygga och minska ungas utsatthet, och samtidigt belysa begränsningarna i aktörernas positioner. Som tidigare nämnt är ungdomstiden en period som ställer unga inför nya utmaningar och problem, och ungdomar kan ha svårt att veta var de kan söka stöd för sina upplevelser. Vuxna i samhället behöver därför ta ansvar för att öka ungdomars kunskap om viktiga ämnen, om stödinsatser som finns tillgängliga för dem, och på lång sikt skapa en miljö som främjar deras utveckling och förebygger problem. För att vuxna gemensamt ska bli bättre på att fånga upp ungdomars behov är det avgörande att de är empatiska, lyssnar på ungdomar, bemöter dem konstruktivt och tar dem på allvar. Detta skulle exempelvis öka chansen för unga att identifiera tidiga tecken på våld i en nära relation, och våga prata om sina upplevelser med någon som kan hjälpa dem (Korkmaz, Øverlien & Lagerlöf 2022, s. 548-549; Preble, Black & Weisz 2018, s. 331). Genom att vuxna också initierar diskussioner om sociala medier, skapar gränser kring ungdomars användning av internet, och gör aktiva ansträngningar för att öka unga personers kritiska tänkande kan detta förebygga deras utsatthet på digitala plattformar. En förklaringsmodell för detta som lyfts fram i tidigare forskning är "sexual script theory", som avser att personer som okritiskt konsumerar våldsam pornografi internaliserar normerna och sedan imiterar handlingarna i sina egna sexuella

relationer (Harsey 2021, s. 13-14; Richardson 2019, s. 9-10; Rostad et al. 2019, s. 2144-2145; Lillie 2017, s. 66).

Tidigare forskning visar att ungdomar behöver socialt stöd från aktörer inom alla utvecklingsekologiska system och att ett fokus på sammanhanget utanför mikrosystemet kan vara gynnsamt (Durlak et al. 2007, s. 271; Banyard & Cross 2008, s. 1010). När ungdomar inte får det stöd de behöver från sina föräldrar eller andra närstående vuxna kan det betraktas som att miljön på mikronivå misslyckas med att tillgodose deras behov. Trots att unga kan utveckla andra mikromiljöer som utgörs av vänner visar studiens empiri att de ibland inte vill eller kan prata om sina problem inom sitt sociala nätverk. För att ungdomar ska få de bästa förutsättningarna för sin utveckling krävs det därför insatser på flera av de sociala nivåerna, men att genomföra förändringar på exo- och makronivå är kan vara mer svårtillgängligt eftersom individen själv inte är delaktig i dessa arenor (Durlak et al. 2007, s. 269-270; Hwang & Nilsson 2019, s. 79-80). Därtill visar forskning att ungdomsjourerna som erbjuder anonymt stöd har en viktig funktion, och att volontärernas möjlighet att öka ungdomars kunskap potentiellt kan bidra till en långsiktig attitydförändring (Korkmaz & Øverlien 2023, s. 55-56).

Hur samverkan kan underlätta det förebyggande arbetet

Socialt stöd, utbildning, och sexualundervisning är viktiga delar av att förebygga ungdomars utsatthet och relationsvåld (Noonan & Charles 2009, s. 1103; Korkmaz, Øverlien & Lagerlöf 2022, s. 548-549). Vuxna som står utanför kommunala institutioner har möjligheten att påverka ungdomars situation men saknar ofta kunskapen. Ideella organisationer, som står utanför marknaden och staten, har goda förutsättningar för att göra skillnad, men de begränsas av bristande resurser och synlighet. Vidare kan utbildning och kunskapshöjning vara en viktig komponent i förebyggandet av problem bland unga, vilket indikerar att skolan kan göra skillnad. Genom att skolan ger stöd till ungdomar i social utsatthet kan dessutom deras resiliens främjas (Korkmaz & Øverlien 2019; Durlak et al. 2007, s. 269-270). Däremot minskar skolans möjligheter på grund av ungdomarnas inställning och relation till personalen som kan kännas otrygg. Skolan kan lämpligen kompletteras av ungdomsjourernas utåtriktade verksamhet inom de ämnen som lärarna kanske tycker är svåra att undervisa i och som volontärerna möjligen kan ha mer kunskap om. När skolans insatser inte räcker till är det upp till ungdomarna att vända sig till en alternativ plats för att få stöd. Det är en fördel om föräldrarna kan prata om ämnen som relationer, sex, och mental hälsa med sina barn, men som tidigare nämnt går det inte att förlita sig på att de gör det. Förutsatt att alla barn redan får information i skolan kan samtalen med föräldrarna vara ett bra komplement och bidra till att

kunskapen blir mer långsiktig. Det skulle dock krävas att flera aktörer idag mobiliserar sina resurser, genomför satsningar för att höja kunskapen om ungdomars behov, och att samtliga aktörer får en större kännedom om tillgängliga stödinsatser i samhället så att ungdomar kan hänvisas till rätt ställe utifrån deras egna önskemål. Detta lägger grunden för de bästa förutsättningarna för att samhället ska kunna skapa hållbara insatser som både förebygger och minskar effekterna av problemen bland unga.

Begränsningar och framtida forskning

I det inledande skedet av denna studie förväntade jag mig ett större fokus på våld i nära relationer, men efter intervjuerna visade det sig att volontärernas fokus låg mer på de ungas allmänna problematik, tillgång till vuxenstöd i hemmiljön, skolans roll, och behovet av en kunskapshöjning hos unga. Detta avspeglas i att avsnittet om tidigare forskning lägger en betoning på våld i ungas nära relationer. Samtidigt kan informationen om relationsvåld och preventionsstrategier betraktas som en modell för att förebygga andra sorters problem. På grund av resurs- och tidsbegränsningar samt formalian för denna studie var det nödvändigt att begränsa dess omfattning. En aspekt är att empirin enbart baseras på fyra intervjuer, med volontärer från två olika verksamheter. Således hade resultatet blivit mer nyanserat med empirin bestående av ett större antal intervjuer. Därtill fanns det inom ramen för denna studie inte möjlighet att undersöka lösningar för fler specifika problemområden eftersom studien var avgränsad till relationsvåld och mer allmänna utmaningar som ungdomar upplever i sin vardag.

I framtida forskning med mer resurser skulle frågan kring samverkan kunna fördjupas, för att ta reda på hur olika aktörers kommunikation och samarbete kan stärkas i praktiken. Det skulle även vara möjligt att undersöka vilka möjligheter som finns för att skapa gemensamma insatser på fler systemnivåer, samt utforska konkreta strategier som bidrar till minskad utsatthet och en positiv utveckling bland ungdomar. Vidare kan det vara relevant att undersöka stödinsatser utifrån en intersektionell analys, där exempelvis HBTQ-personers upplevelser och behov får större utrymme.

8. Slutsats

Denna studie har utforskat vad som är unikt i rollen som volontär, samt vad ungdomsjourerna kan bidra med som skiljer sig från andra platser där unga kan söka stöd. Därtill belyser uppsatsen hur olika aktörer kan fånga upp målgruppens behov och komplettera varandra för att möjliggöra ett mer effektivt preventionsarbete som minskar utsattheten bland unga.

Volontärerna beskriver sin roll och ungdomsjourernas verksamhet som något unikt i jämförelse med institutionella och kommunala stödinsatser för unga. Deras uppfattning om målgruppen visar att det finns brister i bemötande, kompetens och empati från de stödsökandes omgivning, vilket antyder att samhällets övriga stödinsatser är otillräckliga för att fånga upp deras behov. Volontärerna beskriver att det förebyggande arbetet är beroende av ett samarbete mellan fler aktörer för att det nödvändiga stödet ska bli tillgängligt för ungdomar. Därför har både skolans, föräldrars och andra vuxnas roller diskuterats i förhållande till de ideella verksamheternas handlingsutrymme. För att möjliggöra ett samarbete mellan dessa aktörer krävs det ett större intresse på statlig och kommunal nivå som kan stärka de ideella verksamheternas position och resurser. Detta skulle förbättra ungdomsjourernas marknadsföring och bidra till en större synlighet i samhället så att de kan nå ut till fler. Genom att skolan och föräldrar uppmärksammar ungdomsjourernas funktion och hänvisar ungdomar till dem sänks tröskeln för att unga ska söka stöd, vilket i längden kan bidra till att problem bland unga fångas upp tidigare och att deras utsatthet minskar. Detta till följd av att omgivningen gemensamt skapar förutsättningarna för att ungdomar ska kunna göra informerade val och använda sig av ungdomsjourernas stöd i enlighet med verksamheternas frivillighetsprincip. Studiens slutsats är således att samhället har ett gemensamt ansvar för att förebygga ungdomars utsatthet. Det finns en betydande potential i ungdomsjourernas stöd- och preventionsarbete, och om flera aktörer kan stärka och möjliggöra verksamheternas arbete skulle detta bidra till ungdomars positiva utveckling och att de får det stöd och den kunskap de behöver.

9. Referenser

9.1 Digitala källor

Erlandsson, Å. (2020). "Barnmorskans larm: Unga pressas till hårt sex." Svenska Dagbladet.

<https://www.svd.se/a/70X34W/barnmorskans-larm-unga-presas-till-hart-sex> (Hämtad 2023-04-11).

Folkhälsomyndigheten. (2017). *Sexualitet och hälsa bland unga i Sverige: UngKAB15*.

Stockholm: Folkhälsomyndigheten.

<https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/11272529714342b390d40fe3200f48cf/sexualitet-halsa-bland-unga-sverige-01186-2017-1-webb.pdf> (Hämtad 2023-05-10).

Motion 2022/23:1467. *Sex- och samtyckeslyft för lärare*.

https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/sex--och-samtyckeslyft-for-larare_HA021467 (Hämtad: 2023-03-26).

RFSU. (2023). *Få inte panik över ungas sexliv – ta snacket i stället*. <https://www.rfsu.se/om-rfsu/press/pressmeddelanden/2023/fa-inte-panik-over-ungas-sexliv-ta-snacket-i-stallet/>

(Hämtad: 2023-03-30).

Sellgren Karlsson, M. & Westfelt, L. (2021). *Våld i ungas parrelationer*. Rapport 2021:15.

Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Skolverket. (2023). *Aktuella förändringar på grundskolenivå*.

<https://www.skolverket.se/undervisning/grundskolan/aktuella-forandringar-pa-grundskoleniva/overgripande-om-andringarna> (Hämtad: 2023-03-26).

SVT. (2023). *Uppdrag granskning: Hårt sex*. [Video] <https://www.svtplay.se/uppdrag-granskning-hart-sex>

(Hämtad: 2023-03-27).

Vetenskapsrådet. (2017). *God forskningssed*.

https://www.vr.se/download/18.2412c5311624176023d25b05/1555332112063/God-forskningssed_VR_2017.pdf (Hämtad 2023-04-20).

9.2 Forskningsartiklar

Banyard, V.L. & Cross, C. (2008). "Consequences of Teen Dating Violence." *Violence against Women*, 14(9).

Boethius, S. Åkerström, M. & Hydén, M. (2022). "The Double-edged Sword - Abused Womens Experiences of Digital Technology." *European Journal of Social Work: European Journal of Social Work*.

Davies, C.T. (2019). "This is Abuse? Young Women's Perspectives of What's 'OK' and 'Not OK' in their Intimate Relationships." *Journal of Family Violence*, 34(5).

del Mar Pastor-Bravo, M. Vargas, E. & Medina-Maldonado, V. (2023). "Strategies to Prevent and Cope with Adolescent Dating Violence: A Qualitative Study." *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 20(3).

Dosil, M. Jaureguizar, J. Bernaras, E. & Juliana, B.S. (2020). "Teen Dating Violence, Sexism, and Resilience: A Multivariate Analysis." *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(8).

Durlak, J.A. Taylor, R.D. Kawashima, K. Pachan, M.K. DuPre, E.P. Celio, C.I. Berger, S.R. Dymnicki, A.B. & Weissberg, R.P. (2007). "Effects of positive youth development programs on school, family, and community systems." *American Journal of Community Psychology*, 39(3-4).

Gallopín, C. & Leigh, L. (2009). "Teen Perceptions of Dating Violence, Help-Seeking, and the Role of Schools." *Prevention Researcher*, 16(1).

Gottzén, L. & Korkmaz, S. (2013). *Killars våld mot tjejer i nära relationer: Familjers och vänners responser*. Stockholm: Ungdomsstyrelsen.

Harsey, S.J. (2021). *Following the Script: Pornography's Associations with Men's Sexual Aggression Through Objectification and Porn Sex Scripting*. University of California, Santa Cruz.

Jankowiak, B. Jaskulska, S. Sanz-Barbero, B. Ayala, A. Pyzalski, J. Bowes, N. De Claire, K. Neves, S. Topa, J. Rodríguez-Blázquez, C. Davó-Blanes, M.C. Rosati, N. Cinque, M. Mocanu, V. Ioan, B. Chmura-Rutkowska, I. Waszynska, K. & Vives-Cases. S. (2020). "The Role of School Social Support and School Social Climate in Dating Violence Victimization Prevention among Adolescents in Europe." *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(23).

Korkmaz, S. & Øverlien, C. (2019). "Responses to youth intimate partner violence: The meaning of youth-specific factors and interconnections with resilience". *Journal of Youth Studies* 23(3).

Korkmaz, S. & Øverlien, C. (2023). *Våld i ungas nära relationer & det ideella stödet: Möjligheter och begränsningar*. Stockholm: Stockholms universitet

Korkmaz, S. Øverlien, C. & Lagerlöf, H. (2022). "Youth Intimate Partner Violence: Prevalence, Characteristics, Associated Factors and Arenas of Violence." *Nordic Social Work Research* 12(4).

Lillie, M.K. (2017). *Examining the Relationship between Early Exposure to Violent Pornography and Age at First Exposure to Pornography: Effects on Sexual Coercion and Sadistic Behavior in a Non-Offender Sample*. Palo Alto University.

Noonan, R.K. & Charles, D. (2009). "Developing Teen Dating Violence Prevention Strategies." *Violence against Women*, 15(9).

Preble, K. Black, B. & Weisz, A. (2018). "Teens' and parents' perceived levels of helpfulness: An examination of suggested "things to say" to youth experiencing Teen Dating Violence." *Children and Youth Services Review*, 85.

Richardson, C. (2019). "'I Imagine the Male Isn't in the Video and It Is Me': A Mixed Methods Study of Internet Pornography, Masculinity, and Sexual Aggression in Emerging Adulthood." The University of Nebraska, Lincoln.

Rostad, W.L. Gittins-Stone, D. Huntington, C. Rizzo, C.J. Pearlman, D. & Orchowski, L. (2019). "The association between exposure to violent pornography and teen dating violence in Grade 10 high school students." *Archives of Sexual Behavior*. 48(7).

Simmons, J. Wiklund, N. & Ludvigsson, M. (2022). "Managing abusive experiences: a qualitative study among older adults in Sweden". *BMC Geriatrics* 22.

Weisz A.N. & Black, B.M. (2009). "Help-Seeking and Help-Giving for Teen Dating Violence." *Prevention Researcher*, 16(1).

Øverlien, C. Hellevik, P.M. & Korkmaz, S. (2020). "Young women's experiences of intimate partner violence—Narratives of control, terror, and resistance". *Journal of Family Violence* 35(8).

9.3 Litteratur

Bergenheim, Å. (2005). *Brottet, offret och förövaren: Vetenskapens och det svenska rättsväsendets syn på sexuella övergrepp mot kvinnor och barn 1850-2000*. Stockholm: Carlsson.

Blomberg, S. & Dunér, A. (2015). "Biståndshandläggarens yrkesroll och handlingsutrymme inom äldreomsorgen." I: Johansson, S. Dellgran, P. & Höjer, S. (2015). *Människobehandlande organisationer: Villkor för ledning, styrning och professionellt välfärdsarbete*. (Första utgåvan). Stockholm: Natur & kultur.

Bryman, A. (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Tredje Upplagan. ed. Stockholm: Liber.

Connell, R. & Pearse, R. (2015). *Om genus*. (3. uppl.) Göteborg: Daidalos.

Fagerström, L. & Nilson, M. (2008). *Genus, medier och masskultur*. Malmö: Gleerup.

Goffman, E. Matz, R. Gundenäs, H. & Persson, A. (2020). *Stigma: Den stämplades roll och identitet*. (Femte upplagan). Lund: Studentlitteratur.

Henriksen, L. (2013). "Det avgränsade civilsamhället." I: Trägårdh, L. Selle, P. Henriksen, L. S. & Hallin, H. (2013). *Civilsamhället klämt mellan stat och kapital: Välfärd, mångfald, framtid*. SNS förlag.

Hwang, P. & Nilsson, B. (2019). *Utvecklingspsykologi*. (Fjärde upplagan). Stockholm: Natur & Kultur.

Johansson, S. (2015). "Policyimplementering – Att förändra verksamheten i människobehandlande organisationer." I: Johansson, S. Dellgran, P. & Höjer, S. (2015). *Människobehandlande organisationer: Villkor för ledning, styrning och professionellt välfärdsarbete*. (Första utgåvan). Stockholm: Natur & kultur.

Johansson, S. Dellgran, P. & Höjer, S. (2015). *Människobehandlande organisationer: Villkor för ledning, styrning och professionellt välfärdsarbete*. (Första utgåvan). Stockholm: Natur & kultur.

Johansson, S. Dellgran, P. & Höjer, S. "Inledning." (2015). I: Johansson, S. Dellgran, P. & Höjer, S. (2015). *Människobehandlande organisationer: Villkor för ledning, styrning och professionellt välfärdsarbete*. (Första utgåvan). Stockholm: Natur & kultur.

Johansson, H. Nordfeldt, M. & Johansson, S. (2015). "Ideella organisationers roller i välfärdssamhället – röst och service." I: Johansson, S. Dellgran, P. & Höjer, S. (2015). *Människobehandlande organisationer: Villkor för ledning, styrning och professionellt välfärdsarbete*. (Första utgåvan). Stockholm: Natur & kultur.

Johansson, T. (2020). "Socialkonstruktionistiskt perspektiv på identitet." I: Frisé, A. & Hwang, P. (2020). *Ungdomar och identitet*. (Andra utgåvan). Stockholm: Natur & Kultur.

Kunosson, C. (2019). Ideella organisationer. I: Heimer, G. Björck, A. Albért, U. Haraldsdotter, Y. (2019). *Våldsutsatta kvinnor: Samhällets ansvar*. (Fjärde upplagan). Lund: Studentlitteratur.

Kvale, S. Brinkmann, S. & Torhell, S.E. (2014). *Den Kvalitativa Forskningsintervjun*. (Tredje upplagan). Lund: Studentlitteratur.

- Kvale, S. (1996). *InterViews: An Introduction to Qualitative Research Interviewing*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Lipsky, M. (2010). *Street-level bureaucracy: dilemmas of the individual in public services*. New York: Russell Sage Foundation.
- Lundgren, E. (2012). *Våldets normaliseringsprocess*. Stockholm: Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige (ROKS).
- Moser Hällén, L. (2021). *Intersektionella perspektiv på våld i nära relationer*. Stockholm: Liber.
- Moser Hällén, L. (2021a). Diskurser om våld. I: Moser Hällén, L. (2021). *Intersektionella perspektiv på våld i nära relationer*. Stockholm: Liber.
- Sinisalo, E. & Moser Hällén, L. (2018). *Våld i nära relationer: Socialt arbete i forskning, teori och praktik*. Första Upplagan. ed. Stockholm: Liber.
- Sinisalo, E. & Moser Hällén, L. (2018a). Vad är mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer? I: Sinisalo, E. & Moser Hällén, L. (2018). *Våld i nära relationer: Socialt arbete i forskning, teori och praktik*. Första Upplagan. ed. Stockholm: Liber.
- Steen, J.J. (2013). "Deltagandets potential: Historien om statens begränsning och marknadens fiasko." I: Trägårdh, L. Selle, P. Henriksen, L. S. & Hallin, H. (2013). *Civilsamhället klämt mellan stat och kapital: Välfärd, mångfald, framtid*. SNS förlag.
- Svensson, K. Johnsson, E. & Laanemets, L. (2021). *Handlingsutrymme: utmaningar i socialt arbete*. (Andra utgåvan). Stockholm: Natur & Kultur.
- Tetzchner, S.V. (2016). *Utvecklingspsykologi*. (Andra upplagan). Lund: Studentlitteratur.
- Thornquist, E. (2021). *Vetenskapsfilosofi och vetenskapsteori: för samhällsvetenskaplig och medicinsk fakultet*. (Första upplagan). Malmö: Gleerups.

Tribell, H. (2013). "Det civila samhällets frigörelse." I: Trägårdh, L. Selle, P. Henriksen, L. S. & Hallin, H. (2013). *Civilsamhället klämt mellan stat och kapital: Välfärd, mångfald, framtid*. SNS förlag.

Trägårdh, L. Selle, P. Henriksen, L. S. & Hallin, H. (2013). *Civilsamhället klämt mellan stat och kapital: Välfärd, mångfald, framtid*. SNS förlag.

Øverlien, C. (2021). Våld i ungas nära relationer — fokus på samkönade par. I: Moser Hällen, L. (2021). *Intersektionella perspektiv på våld i nära relationer*. Stockholm: Liber.

9.4 Lagrum

SFS 1962:700. *Brottsbalk*. Stockholm: Justitiedepartementet.

Bilagor

Bilaga 1. Informationsmejl till ungdomsjourer

Volontärarbetare sökes till intervju

Hej!

Mitt namn är Emma Wärulf, och jag läser termin 6 av socionomprogrammet på Södertörns högskola. Anledningen till att jag kontaktar er på _____ är för att jag är intresserad av att intervjua volontärer och veta mer om deras upplevelser kring arbetet med verksamhetens frågor och målgrupp. Just nu skriver jag min C-uppsats som handlar om volontärarbete, och syftet är att undersöka hur ideella stödverksamheter kan bidra till att samhället bättre kan förebygga våld i ungas nära relationer och andra problem bland unga, och besvara frågeställningen om vad som gör volontärrollen unik. Därför behöver jag er hjälp att komma i kontakt med 4-5 volontärer som kan tänka sig att delta i min studie.

Inga förberedelser krävs för att genomföra intervjun, den beräknas ta ungefär 45 minuter till en timme och deltagarna kommer anonymiseras helt i uppsatsen. Jag är flexibel gällande plats och kan även tänka mig att ha samtalet digitalt vid behov. Ni når mig enklast via mejl eller SMS, nedan står mina kontaktuppgifter som ni kan lämna ut till volontärerna.

Stort tack för er tid och jag hoppas att vi hörs!

Med vänlig hälsning,

Emma

[TELEFONNUMMER]

[EMAIL]

Bilaga 2. Informationsbrev

Denna intervju genomförs inom ramarna för min C-uppsats på socionomprogrammet, med fokus på volontärarbete och våld i ungas nära relationer. Syftet med min uppsats och intervjuerna är att undersöka volontärers upplevelser av rollen, vad som fungerar bra och mindre bra inom verksamheten, och vad du tänker kring målgruppens förutsättningar och behov. Kärnan i min undersökning skulle kunna sammanfattas som vad som är annorlunda i det förebyggande arbetet som ungdomsjourerna kan bidra med, till skillnad från föräldrar, skolor, och andra platser där unga söker stöd.

Att delta i studien innebär att du anonymt kommer få dela med dig av dina upplevelser, tankar och reflektioner kring volontärarbetet med ungdomars problematik och våld i ungas nära relationer. Intervjun kommer att spelas in för att sedan kunna skrivas ned i text och användas för min analys i uppsatsen. All information du delar med dig av under forskningsprocessen kommer att förvaras konfidentiellt, och ditt namn eller information som kan identifiera dig kommer inte att visas i studiens slutgiltiga version. Det insamlade materialet kommer förstöras direkt efter avslutad och färdigställd studie.

Innan intervjun startar får du läsa igenom och skriva på en samtyckesblankett som jag behåller tills uppsatsen är inlämnad och godkänd. Ditt deltagande är helt frivilligt, och du kan välja att avsluta din medverkan när som helst under processen. Om du väljer att dra tillbaka din medverkan och det inträffar innan studien är avslutad så kommer all information från dig att raderas omgående.

Tveka inte att kontakta mig om du har några andra funderingar och frågor gällande ditt deltagande eller studiens genomförande.

Stort tack för ditt medverkande!

Emma Wäruulf

[TELEFONNUMMER]

Bilaga 3. Intervjuguide

- Berätta om jouden! Hur arbetar ni och vilken är er målgrupp?
 - Vilka är de vanligaste frågorna/ämnena som du stöter på?
 - Varför tror du unga hamnar i den situationen som gör att de kontaktar er jour?

- Vad tror du skiljer en jour från andra platser där ungdomar kan söka stöd?
 - Vad kan volontärer på jouter bidra med som är annorlunda från t.ex skolan, vården, föräldrarnas och andra vuxnas roll?

- Hur tror du att ditt arbete påverkar de sociala problemen som finns bland unga?

- Vad det finns för behov eller brister i det förebyggande arbetet?
 - Vad finns det för begränsningar i din roll som volontär?

- Vad är mer effektivt och fungerar bra i ert arbete?

- Vad tycker målgruppen om er verksamhet?

- Vilka typer av våld i ungas nära relationer tror du är vanligast?
 - Hur kan dessa typer av våld minskas eller förebyggas?
 - Vad tror du är orsaken till våld och skadliga sociala strukturer bland unga?

- Vad tror du att er målgrupp hade önskat att föräldrar, personal inom skolan eller andra vuxna skulle känna till om våld i nära relationer bland unga?

- Andra tankar eller reflektioner?

Bilaga 4. Samtyckesblankett

SÖDERTÖRNS HÖGSKOLA | STOCKHOLM
sh.se

Informations- och samtyckesblankett för studentarbeten vid Södertörns högskola

Information till deltagare

Du har blivit tillfrågad att delta i studien *Volontärers perspektiv på att förebygga våld i ungas nära relationer*. Enligt dataskyddsförordningen (2016/679) är Södertörns högskola personuppgiftsansvarig för personuppgiftsbehandlingar i studentarbeten. I det här dokumentet får du information om hur dina personuppgifter kommer att behandlas inom ramen för denna studie.

Syftet med studien

Studien utförs som en del i min utbildning, inom Socionomprogrammet vid institutionen för socialt arbete på Södertörns högskola. Syftet med studien är att undersöka hur volontärer på ungdomsjourer arbetar med våld i nära relationer, och vilka perspektiv som finns kring det förebyggande arbetet.

Som deltagare i denna studie kommer du genomföra en intervju som beräknas ta ungefär 45 minuter och vi träffas i första hand på plats. Intervjun utgår från ett antal förberedda frågor och kommer spelas in för att sedan transkriberas, vilket innebär att den skrivs i textform. Du som deltar behöver inte förbereda något inför intervjun, eftersom jag främst är intresserad att höra om dina erfarenheter och spontana reflektioner kring ditt arbete som volontär.

Personuppgifter som kommer att behandlas

För att uppnå syftet med studien kommer följande personuppgifter om dig att samlas in och behandlas:

- namn
- telefonnummer

Med stöd av vilken rättslig grund kommer personuppgifterna att behandlas?

Den rättsliga grunden för behandlingen av dina personuppgifter är ditt informerade samtycke. Du kan när som helst återkalla ditt samtycke utan att ange orsak. Ett återkallande påverkar dock inte den behandling som skett innan återkallandet.

Hur personuppgifterna kommer att förvaras och skyddas under arbetets gång

Ljudfilerna från din intervju kommer sparas på mitt personliga OneDrive-konto som är kopplat till Södertörns högskola. Dokumentet med den transkriberade intervjun kommer förvaras på samma plats. När intervjun skrivs ner i textform kommer all personlig information aidentifieras och stryks från texten, som exempelvis platser, städer och skolor. I studien kommer du vara helt anonym genom att ditt namn fingeras, det vill säga ersätts av ett annat namn.

Hur länge personuppgifterna kommer att behandlas

Dina personuppgifter kommer att behandlas till dess studentarbetet är avslutat och betygsatt med godkänt betyg. Därefter kommer personuppgifterna att raderas. Ditt namn eller något annat som direkt skulle kunna identifiera dig kommer inte att finnas med i resultatet.

Dina rättigheter enligt dataskyddsförordningen

Södertörns högskola är personuppgiftsansvarig för behandlingen av dina personuppgifter. Enligt dataskyddsförordningen har du rätt att få ta del av de uppgifter om dig som hanteras i studien (registerutdrag), och vid behov få eventuella felaktiga personuppgifter rättade. Du kan också begära att uppgifter om dig raderas samt att behandlingen av dina personuppgifter begränsas.

Vill du utnyttja någon av dessa rättigheter eller återkalla ditt samtycke ska du kontakta ansvarig student eller studentens handledare (kontaktuppgifter finns nedan).

Klagomål

Om du har några funderingar eller klagomål avseende hur dina personuppgifter behandlas kan du kontakta högskolans dataskyddsombud via dataskydd@sh.se. Du har även rätt att lämna klagomål till Integritetsskyddsmyndigheten (IMY) om du inte är nöjd med högskolans personuppgiftsbehandling. IMY nås via e-post: imy@imy.se eller telefon 08-657 61 00.

Ansvariga för studien

Huvudansvarig för studien är Baharan Kazemi, doktor i socialt arbete, tel. _____.

Studien genomförs av Emma Wärf, tel. _____.

Samtycke till att delta i studien Volontärers perspektiv på att förebygga våld i ungas nära relationer

Jag har tagit del av informationen om studien och samtycker till att delta i studien *Volontärers perspektiv på att förebygga våld i ungas nära relationer*. Jag är medveten om att mitt deltagande är helt frivilligt och att jag kan avbryta deltagandet i studien utan att ange skäl för det. Genom min underskrift väljer jag att delta i studien och godkänner att Södertörns högskola behandlar mina personuppgifter i enlighet med gällande dataskyddslagstiftning och lämnad information.

Datum och ort

Underskrift

Namnförtydligande
